PROLEGOMENA IN PSEUDOCELLI DE UNIVERSI NATURA LIBELLUM.

DISSERTATIO INAUGURALIS PHILOSOPHA

QUAM SCRIPSIT ET

AMPLISSIMI PHILOSOPHORUM ORDINIS

CONSENSU ET AUCTORITATE

AD

SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES

IN

UNIVERSITATE LITTERARUM VIADRINA VRATISLAVIENSI

RITE IMPETRANDOS

DIE I. MENSIS MARTII ANNI MCMI HORA XII, 30

UNA CUM

SENTENTIIS CONTROVERSIS IN AULA LEOPOLDINA

PUBLICE DEFENDET

JAN ZIELEWICZ

POSNANIENSIS.

ADVERSARII ERUNT:

GUSTAVUS TÜRK, DR. PHIL.

FRANCISCUS HANNIG, CAND. PHIL.

VRATISLAVIAE

APUD M. et H. MARCUS.

I.

1. Ocelli Lucani nomen prae se ferunt et opusculum quod περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως inscribitur, compluribus traditum codicibus[1]) atque ab Ioanne Stobaeo (Ecl. I 424 sq.) excerptum, et fragmentum περὶ νόμου libri a Stobaeo conservatum (Ecl. I 340) et fragmentum ab Ioanne Laurentio Lydo (de mens. II 8) traditum. Qui Ocellum laudant scriptores veteres[2]), plerique Pythagoreum eum dicunt veterem ac praestantem[3]). Quare opusculo illi a viris litterarum graecarum peritis magna auctoritas semper est tributa. Inde a renatarum litterarum aetate saepius ediderunt, verterunt, explicaverunt libellum viri philosophiae graecae studiosi[4]) et in Pythagoreorum primorum et vetustissimorum numero auctorem eius collocaverunt. Antiquitas libelli primum a XVII. saeculi viris doctis nonnullis, imprimis ab Hermanno Conring (Propolit. c. XV p. 104) in dubium est vocata, saeculo XVIII. exeunte recens eius origo a Meinersio (Histor. doctr. de vero deo p. 312 sq. Hist. doctr. ap. Graec. et Rom. p. 584) clare est cognita et demonstrata. Tamen opinio opposita, qua et περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως et περὶ νόμου liber pro Ocelli Lucani, Pythagorei veteris, Platonis et Aristotelis auctoris, operibus habebantur, usque ad XIX. saeculi initium sese obtinuit, sagaciter et docte a multis

---

[1]) Cf. Mullach Fr. phil. gr. I 385.

[2]) Cf. Mullach l. l. p. 384.

[3]) Cf. Lucian. pro lapsu in salt. § 5 ὁ μέν γε θεσπέσιος Πυθαγόρας, εἰ καὶ μηδὲν αὐτὸς ἴδιον ἡμῖν καταλιπεῖν τῶν αὐτοῦ ἠξίωσεν, ὅσον Ὀκέλλῳ τῷ Λευκανῷ καὶ Ἀρχύτᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμιληταῖς αὐτοῦ τεκμαίρεσθαι . . .

[4]) Cf. Fabricii Bibl. gr. ed. Harles I p. 855 sq. Novissimas editiones libelli curaverunt Rudolph, Lipsiae 1801 (cum commentario) et Mullach Frgm. phil. gr. I p. 383 sq., Parisiis 1875.

viris doctis defensa[1]). Nostra quidem aetate viri philosophiae graecae periti de recente libelli origine non dubitant[2]). Et hic et fragmentum illud περὶ νόμου libri (fragmentum a Lydo traditum neglegitur a plerisque) Neopythagoreorum qui dicuntur scriptori alicui attribuuntur, qui Ocelli, Pythagorei veteris, nomen et indolem simulet, idem in ambobus opusculis[3]). Etiamnunc vero libello universi naturam tractanti in Pythagoreorum litteris enarrandis maius tribuitur momentum, ut a Zellero[4]) ita laudante: „Allen anderen geht der falsche Ocellus voran, dessen Schrift unter den uns erhaltenen Urkunden des späteren Pythagoreismuus nicht bloss eine der ältesten und einflussreichsten ist, sondern auch durch Schärfe der Begriffe und des logischen Verfahrens sich auszeichnet.“

De auctoribus, quibus libelli scriptor sapientiam suam debeat, summatim tantum nonnulli viri docti coniecturas protulerunt, ut in prima libelli parte Zeller[5]) de Parmenide et Aristotele, Susemihl[6]) de Aristotele et Critolao, Schmekel[7]) de Peripateticis cogitaverunt.

---

[1]) Cf. Fabric.-Harles l. l. p. 857.

[2]) Cf. vero quae G. Long in „Dictionary of greek and roman Biography and Mythology“ (London 1880 ed. by W. Smith) s. v. Ocellus Lucanus profert: „If the existing work (scil. libellus π. τ. τ. π. φ.) is not genuine, we must suppose that when it was fabricated, the original was lost. It is also possible that it is a kind of new modelled edition of the original; and it is also possible that the extant work is the original itself, which the brevity and simple close reasoning render a probable conclusion.“ De libelli pretio adduntur haec: „The book appears to be a fragment. The physical philosophy is crude and worthless, but the fundamental ideas are clearly conceived and happily expressed“.

[3]) Cf. Mullach Fr. ph. gr. I 383. Zeller, Ph. d. Gr. III 2 p. 95[3]. Susemihl, Gesch. d. gr. Litt. II, 333.

[4]) Ph. d. Gr. III, 2 p. 131[3].

[5]) Ph. d. Gr. III 2 p. 131,2: „Die Hauptgedanken dieser Begründung sind ihm natürlich durch Aristoteles und teilweise schon durch Parmenides an die Hand gegeben.“

[6]) G. d. gr. Litt. II, 336: „Schon bei Pseud-Okellos, welcher unter anderem die Anfangs- und Endlosigkeit der Welt von Aristoteles und Critolaos entlehnt.“

[7]) D. Philos. d. Stoa p. 433: „Noch klarer tritt dies in der Schrift des Ocellus hervor. Sie beginnt gleich damit, die Ewigkeit der Welt zu beweisen und zwar mit Gründen, die der peripatetischen Schule entlehnt sind.“ Cf. Diels Doxogr. p. 107, 188.

2. Quae cum ita sint, ipsi accuratius et libelli argumentum atque indolem et auctorum eius inter se rationem scrutemur.

Atque ineuntem libellum considerantes primum vix effugere potest Peripatetica quaedam ars atque ratio, quam scriptor indicat. Nam profitetur vel potius simulat hausisse se sapientiam suam τὰ μὲν τεκμηρίοις σαφέσι παρ' αὐτῆς τῆς φύσεως ἐκμαθών, τὰ δὲ καὶ δόξῃ μετὰ λόγου τὸ εἰκὸς ἀπὸ τῆς νοήσεως στοχαζόμενος. Apparet scriptorem maius concedere momentum observationi naturae, minus cogitationi soli[1]). Hanc tribus describit nominibus δόξα, λόγος, νόησις, discrimine quod est inter ea et Platoni et Aristoteli et recentioribus Pythagoreis probatum[2]), non notato. Nam Pythagoreorum plurimi cum Platone inter quattuor cognoscendi gradus (νοῦς, διάνοια sive ἐπιστήμη, δόξα, αἴσθησις) distinguunt ita, ut rerum ipsarum et verarum (dei, idearum, numerorum) cognitio primi et alterius, imaginum rerum cognitio tertii et quarti cognoscendi gradus sit. At Pseudocellus infimo cognitionis generi (αἰσθήσει) aperte summum tribuit momentum, summo (νοήσει) infimum. Denique cognoscendi ars atque ratio quam ipse profitetur, a Pythagorea et Platonica plane abhorret.

3. Quae sequuntur (§ 2) coniungenda esse videntur tam argumentandi ratione quam mundi imagine iis explicata cum §§ 10 (11). Haec Eleatica repetere videntur argumenta et Parmenidi auctori a Zellero aliisque tribuuntur. Re vera § 10, ubi ostenditur universum nec in ens nec in non ens interire posse, Parmenidei argumenti (fragm. 8), quod docet universum nec ex ente nec e non ente ortum esse posse, memoriam repetere videtur. Etiam Parmenidis verba ἀγένητον ἐὸν καὶ ἀνώλεθρόν ἐστιν a Pseudocello repetuntur, cum dicit (§ 2): δοκεῖ γάρ μοι τὸ πᾶν ἀνώλεθρον εἶναι καὶ ἀγέννητον, et paullo post: οὕτως οὖν ἀνώλεθρόν τε καὶ ἀγέννητον τὸ πᾶν. Tamen dubitem, num Parmenides unicus auctor fuerit Nam primum huius argumentatio qua universum nec ortum nec interiturum esse demonstrat, multo uberior, dialectica

[1]) Cf. Aristot. de gener. anim. III 10. 760 b 27 sq.

[2]) Plat. Tim. V 27 D, 28 A, 51 DE, 52 A B. Aristot. Metaph. Λ 9. 1074 b 36. Eth. Nicom. H 9. 1151 a 17; Z 12. 1143 b 1; 13. 1144 b 29. Ps. Archyt. in Stob. Ecl. I 784,722; Iambl. in Villoisoni Anecd. II 199. Brontin. ibid. II 198.

arte praestantior est quam illius. Pseudocellus de universi et ortu et interitu disputat, de interitu quidem, de quo Parmenides omnino non loquitur, multo accuratius et longius (§§ 2, 10, 11) quam de ortu (§ 2). Accedit quod Parmenides imprimis de ente, cui universi nomen et naturam (πᾶν) attribuit, loquitur, entis naturam laudat, entis ortum refutat. Pseudocellus vero non de ente, sed de universo imprimis loquitur. Ostendit universum nec ortum nec interiturum esse, cum id unde oriri posset πρῶτον τοῦ παντός esset, et id in quod interire posset ἔσχατον τοῦ παντὸς esset. Cum autem et illud et hoc partes sint universi — illud prima, hoc ultima —, universum modo e parte sui ipsius oriri et in partem sui ipsius interire potest. Sequitur ipsum manere et restare semper (§ 2). Idem etiam aliter consideratur et ostenditur in hunc modum. Universum in non ens dissolvi non potest. Ens vero — in quod unum interire potest universum — sive universum est sive pars universi. Semper vero restat universum (§ 10). Vides rationem inter § 2 et § 10 esse eam, ut haec illam explicet atque compleat. Universum modo e parte sui ipsius oriri et in partem sui interire posse, id quod in § 2 docetur, clarum fit et explicatur iis quae in § 10 adduntur: universum aut in ens aut in non ens dissolvi posse, hoc vero ἀμήχανον esse, illud autem partem universi esse. Apparet universi notionem totius argumentationis Pseudocellanae summum esse principium atque cardinem. Qua notione omnia explicantur, inde derivantur argumenta. Quod Parmenidi ens, Pseudocello universum est (τὸ ὅλον, τὸ πᾶν), de quo tota hac libelli parte disserit. Ens quidem respicit Pseudocellus, notionem vero eius notioni universi posthabet; Parmenides vero universi quidem notionem respicit, eam vero entis notioni posthabet.

Quare dubitari potest iure, an re vera e Parmenidis carmine solo sapientia Pseudocelli fluxerit. Atqui inter reliquos Eleaticae philosophiae sectatores exstat aliquis, qui propius quam Parmenides ad Pseudocellanae argumentationis indolem et rationem accedere videatur. Neque verisimilis non erit suspicio etiam illum in Pseudocelli fuisse auctoribus. Melissum dico Samium, cuius libelli fragmenta nonnulla Simplicius tradidit. Quae quamquam additamentis Sim-

plicii ipsius aperte amplificata sunt[1]), tamen dubitandum non est quin Melissi ipsius argumentatio uberior fuerit et accuratior quam Parmenidis. Elucet id e Melissi fragmentis 7, 5, 1, quae a Simplicio (in Aristot. Phys. 22 b. 103, 13. 109, 20) tradita sunt, cum Parmenidis fragmento 8 et Pseudocello I, 2, 10 comparatis.

Parmenides (ed. Diels)

μοῦνος δ' ἔτι μῦθος ὁδοῖο | λείπεται ὡς ἔστιν· ταύτῃ δ' ἐπὶ σήματ' ἔασι | πολλὰ μάλ', ὡς ἀγένητον ἐὸν καὶ ἀνώλεθρόν ἐστιν, | οὖλον μουνογενές τε καὶ ἀτρεμὲς ἠδ' ἀτέλεστον· | οὐδέ ποτ' ἦν οὐδ' ἔσται, ἐπεὶ νῦν ἔστιν ὁμοῦ πᾶν, | ἕν, συνεχές· τίνα γὰρ γένναν διζήσεαι αὐτοῦ; | πῇ πόθεν αὐξηθέν; οὔτ' ἐκ μὴ ἐόντος ἐασέω | φάσθαι σ' οὐδὲ νοεῖν· οὐ γὰρ φατὸν οὐδὲ νοητόν | ἔστιν ὅπως οὐκ ἔστι. τί δ' ἄν μιν καὶ χρέος ὦρσεν | ὕστερον ἢ πρόσθεν τοῦ μηδενὸς ἀρξάμενον φῦν; | οὕτως ἢ πάμπαν πέλεναι χρεών ἐστιν ἢ οὐχί.

Melissus

fr. 7: ὅτε τοίνυν οὐκ ἐγένετο, ἔστι δέ, ἀεὶ ἦν καὶ ἀεὶ ἔσται, καὶ ἀρχὴν οὐκ ἔχει οὐδὲ τελευτήν, ἀλλ' ἄπειρόν ἐστιν. εἰ μὲν γὰρ ἐγένετο, ἀρχὴν ἂν εἶχεν (ἤρξατο γὰρ ἄν ποτε γινόμενον) καὶ τελευτήν (ἐτελεύτησε γὰρ ἄν ποτε γινόμενον)· εἰ δὲ μήτε ἤρξατο μήτε ἐτελεύτησεν ἀεί τε ἦν καὶ ἀεὶ ἔσται, οὐκ ἔχει ἀρχὴν οὐδὲ τελευτήν· οὐ γὰρ ἀεὶ εἶναι ἀνυστόν, ὅτι μὴ πᾶν ἐστι. fr. 1: εἰ μὲν μηδὲν ἔστι, περὶ τούτου τί ἂν λέγοιτο ὡς ὄντος τινός; εἰ δέ τι ἔστιν, ἤτοι γενόμενόν ἐστιν ἢ αἰεὶ ὄν, ἀλλ' εἰ γενόμενον ἤτοι ἐξ ὄντος ἢ ἐξ οὐκ ὄντος. ἀλλ' οὔτε ἐκ μὴ ὄντος οἷόν τε γενέσθαι τι . . . . οὔτε ἐκ τοῦ ὄντος· εἴη γὰρ ἂν οὕτως καὶ οὐ γίνοιτο. οὐκ ἄρα γινόμενόν ἐστι τὸ ὄν. αἰεὶ ὂν ἄρα ἐστίν. οὐδὲ φθαρήσεται τὸ ὄν. οὔτε γὰρ ἐς τὸ μὴ ὂν οἷόν τε τὸ ὂν μεταβάλλειν . . . . οὔτε ἐς ὄν. μένοι γὰρ ἂν πάλιν οὕτω γε καὶ οὐ φθείροιτο. οὔτε ἄρα γέγονε

---

[1]) Cf. Pabst, de Melissi Samii fragmentis, Bonnae 1889. Dubitandi cupidine impulsus nimia is ultra iustum terminum procedere videtur, cum fragmenta 1—5 paraphrasin Melissi verborum a Simplicio ipso factam dicit. Aucta esse illa et addita quaedam a Simplicio non negem. Argumenta vero quibus Pabst efficere conatur fragmenta illa pro paraphrasi Melissi verborum esse habenda, non sufficiunt. Spero occasionem de indole atque argumento fragmentorum, de eorum cum reliquis fragmentis et ceteris Melissi doxographis ratione vera, denique de eorum auctoritate disputandi alibi brevi mihi datum iri.

τὸ ὂν οὔτε φθαρήσεται· αἰεὶ ἄρα ἦν καὶ ἔσται. fr. 5: εἰ ὢν ἐστι μὴ κενεόν, ἀνάγκη πλῆρες εἶναι· εἰ δὲ τοῦτο, μὴ κινέεσθαι· οὐχ ὅτι μὴ δυνατὸν διὰ πλήρεος κινέεσθαι, ὡς ἐπὶ τῶν σωμάτων λέγομεν, ἀλλ' ὅτι πᾶν τὸ ἐὸν οὔτε ἐς ἐὸν δύναται κινέεσθαι· οὐ γὰρ ἔστι τι παρ' αὐτό· οὔτε ἐς τὸ μὴ ἐόν· οὐ γὰρ ἔστι τὸ μὴ ἐόν.

Pseudocellus (ed. Mullach)

I 2 δοκεῖ γάρ μοι τὸ πᾶν ἀνώλεθρον εἶναι καὶ ἀγέννητον. ἀεί τε γὰρ ἦν καὶ ἔσται. εἰ γὰρ ἔγχρονον, οὐκ ἂν ἔτι ἦν. οὕτως οὖν ἀνώλεθρόν τε καὶ ἀγέννητον τὸ πᾶν· οὔτε γὰρ εἰ γενόμενόν τις αὐτὸ δοξάζοι, εὕροιτο ἄν, ἐξ ὅτου γεννηθείη, οὔτε εἰ φθαρτόν, εὕροιτο ἄν, εἰς ὃ φθαρείη καὶ διαλυθείη. ἐξ ὅτου τε καὶ γέγονεν, ἐκεῖνο πρῶτον τοῦ παντός ἐστιν, εἰς ὅ τε πάλιν φθαρήσεται, ἐκεῖνο ἔσχατον τοῦ παντὸς ἔσται. τὸ δέ γε πᾶν γινόμενον σὺν πᾶσι γίνεται καὶ φθειρόμενον σὺν πᾶσι φθείρεται. καὶ τοῦτό γε δὴ ἀδύνατον. ἄναρχον ἄρα καὶ ἀτελεύτητον τὸ πᾶν. I, 10 ὅλως δὲ εἰ καὶ διαλύεται τὸ πᾶν, ἤτοι εἰς τὸ ὂν ἢ εἰς τὸ μὴ ὂν διαλυθήσεται· καὶ εἰς μὲν τὸ ὄν, ἀδύνατον· οὐ γὰρ ἔσται τοῦ παντὸς φθορά, ἐὰν εἰς τὸ ὂν διαλύηται· τὸ γὰρ ὂν ἤτοι τὸ πᾶν ἢ μέρος τί ἐστι τοῦ παντός· καὶ μὴν οὐδὲ εἰς τὸ μὴ ὄν· ἀμήχανον γὰρ τὸ ὂν ἀπολέσθαι ἐκ τῶν μὴ ὄντων ἢ εἰς τὸ μὴ ὂν αναλυθῆναι. ἄφθαρτον ἄρα καὶ ἀνώλεθρον τὸ πᾶν.

Vides propius accedere ad Melissi argumentationem quam ad Parmenidis carmen locum Pseudocelli, sive illam accuratam et plenam et dialectica arte praestantem, sive loquacem et verbosam et non argumenta, modo verba cumulantem appellamus; similiorem eum esse illius quam huius rationi. Accedit, quod etiam verba ipsa Pseudocelli (§ 2): ἀεί τε γὰρ ἦν καὶ ἔσται. εἰ γὰρ ἔγχρονον ἦν κτλ. non dissimilia sunt Melissi verbis (frgm. 7): ἀεὶ ἦν καὶ ἀεὶ ἔσται . . . εἰ μὲν γὰρ ἐγένετο κτλ., atque Pseudocelli verba (§ 2): οὔτε εἰ φθαρτόν, εὕροιτο ἄν, εἰς ὃ φθαρείη . . . . εἰς ὅ τε πάλιν φθαρήσεται κτλ. Melissi verbis (frg. 1): οὐδὲ φθαρήσεται τὸ ὂν . . . μένοι γὰρ ἂν πάλιν οὕτω γε καὶ οὐ φθείροιτο· οὔτε ἄρα γέγονε τὸ ὂν οὔτε φθαρήσεται.

Differunt vero Melissus et Pseudocellus[1]) eo quod hic

[1]) Inde quod Melissi universum est infinitum, Pseudocellus vero in § 15 de rotunda eius figura loquitur, nihil de maiore huius cum Parmenide

de universo, ille de ente imprimis loquitur. Haec autem differentia re vera fortasse minor est, quam primo aspectu videtur. Nam post ea quae Apelt, Chiapelli, Kern, Offner, Tannery, Vermehren[1]) de Melissi philosophia exposuerunt, dubium non videtur quin Melissus universi et unius notionem — praeter entis — respexerit magis et conceperit clarius quam Parmenides. Neque est dubium quin Melissus cum de infinita entis natura disserat, non tam aut de spatio solum aut de tempore tantum cogitet, quam de existendi infinitate omnino, neque alterius infinitatem ab alterius infinitate clare secernat, sed utramque commisceat, utramque cum universitate entis necessario coniunctam, ex hac necessario consequentem intellegat. Itaque — si recte leguntur et explicantur Melissi fragmenta[2]) — etiam in eo propius accedere videtur Pseudocelli locus ad illa, quam ad Parmenideum carmen[3]).

Haec autem Pseudocelli cum Parmenide et Melisso ratio explicari potest sive ita, ut utrumque philosophum in Pseudocelli manibus fuisse putemus, sive ita, ut alium quendam coniciamus scriptorem, qui Eleatarum argumenta enarraverit et eorum dicta nonnunquam verbotenus repetiverit, id quod

---

quam cum Melisso similitudine concludere licet. Nam quae in § 15 dicuntur, aperte Peripatetici auctoris sunt, cum §§ 2, 7, 10, 11 plane non cohaerentia neque cum illis conferenda, modo eadem libelli parte contracta (cfr. pag. 20).

[1]) Apelt, Melissos bei Ps. Aristot. in: Jahrb. f. kl. Philol. 133 (1886) p. 729 sq. — Chiapelli, Sui frammenti e sulle dottrine di Mel. d. Sam., Rendic. dell' Accad. dei Lincei 1890. — Kern, Zur Würdigung des Mel. v. Sam., Festschr. d. Stettin. Stadtgymn. 1880. — Offner, Zur Beurteil. d. Mel., Archiv f. Gesch. d. Philos. IV 12. — Tannery, Pour l' histoire de la science hellène, Paris 1887. — Vermehren, die Autorschaft der dem Aristot. zugeschr. Schr. π Ξενοφάνους etc., Jena 1861. — Cf. Baeumker, Probl. d. Mater. 58, 3.

[2]) Cf. Aristot. soph. elench. I 5. 167b 14: οἷον ὁ τοῦ Μελίσσου λόγος, ὅτι ἄπειρον τὸ ἅπαν, λαβὼν τὸ μὲν ἅπαν ἀγένητον. ἐκ γὰρ μὴ ὄντος οὐδὲν ἂν γενέσθαι, τὸ δὲ γενόμενον ἐξ ἀρχῆς γενέσθαι. εἰ μὴ οὖν γέγονεν, ἀρχὴν οὐκ ἔχει τὸ πᾶν, ὥστ' ἄπειρον.

[3]) Cf. etiam Melissi frgm. 4, 11, 12, 13. — Aetii plac. II 4, 11. I. 24, 1 (Diels Dox. 332 b1, 320a 11).

scriptoris huius libelli indolem respicienti verisimilius esse videtur.

4. Iam ad § 11 capitis eius Pseudocellani transeamus. Ubi nullam interitus causam nec interiorem nec exteriorem esse posse ostenditur. Exterior causa nulla exstare potest, cum praeter et extra universum nihil omnino adsit; interior nulla, cum omnia quae sunt, in universo sint, haec autem magnitudine et potentia inferiora sint universo. Vides haec cum §§ 2 et 10 communi indole i. e. unitatis et universitatis notione Eleatica (cf. Melissi frg. 3, 4, 5) cohaerere. Tamen hanc sententiam nec in Parmenidis carmine nec in Melissi fragmentis reperimus. At similitudo quaedam loci eius cum Philonis de aeternitate mundi libri locis (c. V, XVI, XX, XXII) adest, quos cum Pseudocello conferas.

Pseudocellus

εἰ δὲ καὶ δοξάζοι τις αὐτὸ φθείρεσθαι, ἤτοι ὑπό τινος τῶν ἔξω τοῦ παντὸς φθαρήσεται δυναστευόμενον ἢ ὑπό τινος τῶν ἐντός. οὔτε δὲ ὑπό τινος τῶν ἔξωθεν. ἐκτὸς γὰρ τοῦ παντὸς οὐδέν. τὰ γὰρ ἄλλα πάντα ἐν τῷ παντὶ καὶ τὸ ὅλον καὶ τὸ πᾶν ὁ κόσμος. οὔτε ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῷ. δεήσει γὰρ ταῦτα μείζονα καὶ δυναμικώτερα εἶναι τοῦ παντός. τοῦτο δὲ οὐκ ἀληθές. ἄγεται γὰρ τὰ πάντα ὑπὸ τοῦ παντὸς καὶ κατὰ τοῦτο καὶ σώζεται καὶ συνήρμοσται καὶ βίον ἔχει καὶ ψυχήν.

Philo c. V (ed. Cumont.)

τοὺς δὲ ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον κατασκευάζοντας λόγους ἕνεκα τῆς πρὸς τὸν ὁρατὸν (θεὸν) αἰδοῦς τακτέον προτέρους. ἅπασι τοῖς φθορὰν ἐνδεχομένοις αἰτίαι διτταὶ τῆς ἀπωλείας, ἡ μὲν ἐντός, ἡ δὲ ἐκτὸς προϋπόκεινται. εἰ δὲ φθείρεται καὶ κόσμος, ἐξ ἀνάγκης ἤτοι ὑπό τινος τῶν ἐκτὸς ἢ πρός τινος τῶν ἐν αὐτῷ δυνάμεων διαφθαρήσεται. ἀμήχανον δ' ἑκάτερον. ἐκτὸς μὲν γὰρ οὐδέν ἐστι τοῦ κόσμου πάντων εἰς τὴν συμπλήρωσιν αὐτοῦ συνερανισθέντων. οὕτως γὰρ εἷς τε ἔσται καὶ ὅλος καὶ ἀγήρως. εἷς μὲν διὰ τὸ ἀπολειφθέντων τινῶν ἕτερον ἂν τῷ νῦν ὄντι γενέσθαι ὅμοιον. ὅλος δὲ ἕνεκα τοῦ σύμπασαν τὴν οὐσίαν εἰς αὐτὸν ἐξανηλῶσθαι· ἀγήρως δὲ καὶ ἄνοσος, ἐπειδὴ τὰ νόσοις καὶ γήρᾳ σώματα ἁλωτά, θερμότησι καὶ ψύξεσι καὶ ταῖς ἄλλαις ἐναντιότησι προσεμπιπτούσαις ἔξωθεν

ἰσχυρῶς ἀνατρέπεται, ὧν οὐδεμία δύναμις ἀποδράσασα κυκλοῦται καὶ ἐπιτίθεται, πασῶν μηδενὸς ἀποστατοῦντος μέρους ὁλοκλήρων ἐγκατειλημμένων εἴσω. εἰ δ' ἄρα τί ἐστιν ἐκτός, πάντως ἂν εἴη κενὸν ἢ ἀπαθὴς φύσις, ἣν ἀδύνατον παθεῖν τι ἢ δρᾶσαι. καὶ μὴν οὐδὲ ὑπό τινος αἰτίας διαλυθήσεται τῶν ἐντὸς αὐτοῦ. πρῶτον μὲν ἐπειδὴ τοῦ ὅλου τὸ μέρος καὶ μεῖζον ἔσται καὶ κραταιότερον, ὅπερ ἐστὶν ἀτοπώτατον. ὁ γὰρ κόσμος ἀνυπερβλήτῳ κράτει χρώμενος ἄγει τὰ πάντα μέρη πρὸς μηδενὸς αὐτῶν ἀγόμενος. ἔπειτα διότι διττῶν οὐσῶν φθορᾶς αἰτιῶν, τῆς μὲν ἐντός, τῆς δ' ἐκτός, ἃ τὴν ἑτέραν οἷά τε ὑπομένειν, δεκτικὰ καὶ τῆς ἑτέρας ἐστὶ πάντως. σημεῖον δέ· βοῦς καὶ ἵππος καὶ ἄνθρωπος καὶ τὰ παραπλήσια ζῷα, διότι πέφυκεν ἀναιρεῖσθαι ὑπὸ σιδήρου, καὶ νόσῳ τελευτήσει. χαλεπὸν γάρ, μᾶλλον δ' ἀδύνατον εὑρεῖν, ὅτι τὴν ἔξωθεν αἰτίαν πεφυκὸς ὑπομένειν τῆς φθορᾶς ἄδεκτον ἔσται κατὰ τὸ παντελὲς τῆς ἔνδοθεν. ἐπειδὴ τοίνυν ὑπ' οὐδενὸς τῶν ἐκτὸς φθαρησόμενος ἐδείχθη ὁ κόσμος . . . οὐδ' ὑπό τινος τῶν ἐν αὐτῷ . . . .

Philo c. XVI

Ἀποδείξεσι δὲ οἱ περὶ τὸν Βόηθον κέχρηνται πιθανωτάταις . . . εἰ, φασί, γενητὸς καὶ φθαρτὸς ὁ κόσμος, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος τι γενήσεται, ὅπερ καὶ τοῖς Στωικοῖς ἀτοπώτατον εἶναι δοκεῖ. διὰ τί; ὅτι οὐδεμίαν φθοροποιὸν αἰτίαν εὑρεῖν ἐστιν, οὔτ' ἐντὸς οὔτ' ἐκτός, ἣ τὸν κόσμον ἀνελεῖ. ἐκτὸς μὲν γὰρ οὐδέν ἐστιν, ὅτι μὴ τάχα που κενόν, τῶν στοιχείων ἀποκριθέντων εἰς αὐτὸν ὁλοκλήρων, εἴσω δ' οὐδὲν νόσημα τοιοῦτον, ὃ γένοιτ' ἂν αἴτιον θεῷ τοσούτῳ διαλύσεως. εἰ δ' ἀναιτίως φθείρεται, δῆλον ὅτι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ἔσται ἡ γένεσις τῆς φθορᾶς, ὅπερ οὐδ' ἡ διάνοια παραδέξεται. καὶ μήν φασιν, ὅτι γενικοὶ τρόποι φθορᾶς εἰσι τρεῖς . . . ἔτι πρὸς τούτοις ἐὰν ἐκπυρωθῇ, φασί, τὰ πάντα, τί κατ' ἐκεῖνον ὁ θεὸς πράξει τὸν χρόνον; ἢ τὸ παράπαν οὐδέν; καὶ μήποτ' εἰκότως· νυνὶ μὲν γὰρ ἕκαστα ἐφορᾷ καὶ πάντων οἷα γνήσιος πατὴρ ἐπιτροπεύει, καὶ εἰ δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, ἡνιόχου καὶ κυβερνήτου τρόπον ἡνιοχεῖ καὶ πηδαλιουχεῖ τὰ σύμπαντα . . . πάντων δ' ἀναιρεθέντων ὑπ' ἀργίας καὶ ἀπραξίας δεινῆς ἀβιώτῳ βίῳ χρήσεται· οὗ τί γένοιτ' ἂν ἀτοπώτερον;

Philo c. XX

ἔτι τοίνυν κἀκεῖνο μοι δοκεῖ μὴ ἀπὸ σκοποῦ τοῖς ἰχνηλατοῦσι τἀληθὲς εἰρῆσθαι. φθειρόμενος ὁ κόσμος ἤτοι ὑπό τινος ἑτέρας

φθαρήσεται αἰτίας ἢ ὑπὸ θεοῦ. ὑπ' ἄλλου μὲν οὐδενὸς τὸ παράπαν δέξεται διάλυσιν. οὐδὲν γάρ ἐστιν ὃ μὴ περιέχει. τὸ δὲ περιεχόμενον καὶ κατακρατούμενον ἀσθενέστερον δήπου τοῦ περιέχοντος, ὑφ' οὗ κατακρατεῖται. ὑπὸ δὲ θεοῦ φθείρεσθαι λέγειν αὐτὸν πάντων ἀνοσιώτατον. ὁ γὰρ θεὸς οὐκ ἀταξίας καὶ ἀκοσμίας καὶ φθορᾶς, ἀλλὰ τάξεως. καὶ εὐκοσμίας καὶ ζωῆς καὶ παντὸς αἴτιος ἀνωμολόγηται τοῦ ἀρίστου παρὰ τοῖς τἀληθῆ δοξάζουσιν. c. XXII ἀλλ' οὐδέν ἐστιν ἐκτός, ὃ μὴ μέρος γέγονεν αὐτοῦ· ὅλον περιέχεται γὰρ καὶ κατακρατεῖται.

Apparet Pseudocellum et Philonem locis quos dico idem explicare argumentum. Quaeritur quae sit ratio horum locorum inter se et cum Pseudocello. Vides Philoneorum locorum primum (c. V)[1]) et verbis nonnullis cum Pseudocelli loco congruere[2]) et indole ad huius argumentationem propius accedere quam ceteros quos dico Philonis locos. Quorum alter (c. XVI), qui ad Boethum Stoicum referendus videtur, et tertius (c. XX) etiam deum, mundi auctorem, gubernatorem, tutorem respiciunt, de divina actione eiusque cum mundo ratione loquuntur[3]), quae Pseudocellus aeque ac primus ille Philonis locus (c. V) omisit. Sequi videtur Philonis caput V artius cum Pseudocello cohaerere quam reliquos Philonis locos quos attuli. Atque coniciendum aut ex eodem fonte fluxisse hoc Philonis argumentum atque Pseudocelli argumentationem aut illud ex hac esse haustum, aut et Pseudocellum et huius fontem a Philone esse adhibitos. Alteri vero coniecturae obstat, quod Philonea argumentatio uberior est et plenior non verbis modo, sed etiam sententiis quam Pseudocelli. Itaque aut primam illam aut postremam amplec-

[1]) Quem V. Rose (Aristot. Frgm. I 19 p. 33, 11 ed Lips.) Aristoteli tribuit ratione nulla allata. Cf. Arist. Frgm. ed Acad. Bor. 1, 17. 1477, 6.

[2]) Pseudocellus: ὑπό τινος τῶν ἔξω φθαρήσεται δυναστευόμενον ἢ ὑπό τινος τῶν ἐντός = Phil. ὑπό τινος τῶν ἐκτὸς ἢ πρός τινος τῶν ἐν αὐτῷ φθαρήσεται δυνάμεων. Pseudocell.: δεήσει γὰρ ταῦτα μείζονα καὶ δυναμικώτερα εἶναι τοῦ παντός = Phil. ἐπειδὴ τοῦ ὅλου τὸ μέρος μεῖζον ἔσται καὶ κραταιότερον. Pseudocell.: ἄγεται γὰρ τὰ πάντα ὑπὸ τοῦ παντός = Phil.: ὁ γὰρ κόσμος... ἄγει τὰ πάντα μέρη πρὸς μηδενὸς αὐτῶν ἀγόμενος.

[3]) Cf. Aristaeonis Pythagorei de principio mundi divino fragmentum (Stob. Ecl. I 428), quod similem spirat animum.

temur coniecturam. Quaestionem tamen, quis Philonis auctor hic fuerit, adhuc seponamus.

Postremo commemoro Pseudophilolai fragmentum quod a Stobaeo conservatum est[1]), cum Pseudocello I 11 et sententiae et verborum (cf. δυναμικωτέρα) similitudine aliqua coniunctum. Quod utrum e Pseudocelli libello ipso fluxerit an e fonte communi, discernere non audeo.

5. Accedimus ad §§ 7 et 8, quibus Pseudocellus de mundi ex omnibus naturis compositi itaque nulla re indigentis absoluta natura agit, ratione quidem quae Eleaticis illis argumentis (§§ 2, 10 [11]) non est dissimilis. Quae si comparabis cum Platonis Timaei VII 32 CD, 33 BC et cum Philonis de aeternitate mundi libri c. XV ineunte, quod Critolai Peripatetici argumentum quartum affert, videbis eadem ab omnibus iis dici.

Plato

τῶν δὲ δὴ τεττάρων ἓν ὅλον ἕκαστον εἴληφεν ἡ τοῦ κόσμου σύστασις. ἐκ γὰρ πυρὸς παντὸς ὕδατός τε καὶ ἀέρος καὶ γῆς συνέστησεν αὐτὸν ὁ συνιστάς, μέρος οὐδὲν οὐδενὸς οὐδὲ δύναμιν ἔξωθεν ὑπολιπών, τάδε διανοηθείς. πρῶτον μέν, ἵνα ὅλον ὅτι μάλιστα ζῷον τέλειον ἐκ τελείων μερῶν εἴη. πρὸς δὲ τούτοις ἕν, ἅτε οὐχ ὑπολελειμμένων ἐξ ὧν ἄλλο τοιοῦτο γένοιτ' ἄν· ἔτι δ' ἵνα ἀγήρων καὶ ἄνοσον ᾖ, κατανοῶν ὡς τὰ τῷ σώματι θερμὰ καὶ ψυχρὰ καὶ πάνθ' ὅσα δυνάμεις ἰσχυρὰς ἔχει, περιιστάμενα ἔξωθεν καὶ προσπίπτοντα ἀκαίρως λύει καὶ νόσους καὶ γῆρας ἐπάγοντα φθίνειν ποιεῖ. διὰ τὴν αἰτίαν καὶ τὸν λογισμὸν τόνδε θεὸς ὅλον ἐξ ὅλων ἁπάντων τέλειον καὶ ἀγήρων καὶ ἄνοσον αὐτὸν ἐτεκτήνατο . . . . λεῖον δὲ δὴ κύκλῳ πᾶν ἔξωθεν αὐτὸ ἀπηκριβοῦτο πολλῶν χάριν, ὀμμάτων τε γὰρ ἐπεδεῖτο οὐδέν, ὁρατὸν γὰρ οὐδὲν ὑπελείπετο ἔξωθεν, οὐδ' ἀκοῆς, οὐδὲ γὰρ ἀκουστόν· πνεῦμά τε οὐκ ἦν περιεστὸς δεόμενον ἀναπνοῆς, οὐ δ' αὖ τινὸς ἐπιδεὲς ἦν ὀργάνου σχεῖν, ᾧ τὴν μὲν εἰς ἑαυτὸ τροφὴν δέξοιτο, τὴν δὲ πρότερον ἐξικμασμένην

---

[1]) Ecl. I 20 W: Φιλόλαος ἄφθαρτον τὸν κόσμον εἶναι. λέγει γοῦν οὕτως ἐν τῷ περὶ ψυχᾶς· παρὸ καὶ ἄφθαρτος καὶ ἀκαταπόνατος διαμένει τὸν ἄπειρον αἰῶνα. οὔτε γὰρ ἔντοσθεν ἄλλα τις αἰτία δυναμικωτέρα αὐτᾶς εὑρεθήσεται οὔτ' ἔκτοσθεν φθεῖραι αὐτὸν δυναμένα, ἀλλ' ἧς ὅδε ὁ κόσμος ἐξ αἰῶνος καὶ ἐς αἰῶνα διαμένει, εἷς ὑφ' ἑνὸς τῶ συγγενέος καὶ κρατίστω καὶ ἀνυπερθέτω κυβερνώμενος.

ἀποπέμψοι πάλιν. ἀπῄει τε γὰρ οὐδὲν οὐδὲ προσῄει αὐτῷ ποθέν· οὐδὲ γὰρ ἦν· . . . ἡγήσατο γὰρ αὐτὸ ὁ ξυνθεὶς αὔταρκες ὂν ἄμεινον ἔσεσθαι μᾶλλον ἢ προσδεὲς ἄλλων.

Critolaus

πρὸς δὲ τούτοις φησὶ τριττὰς αἰτίας δίχα τῶν ἔξωθεν ὑποβεβλῆσθαι ζῴοις τελευτῆς, νόσον, γῆρας, ἔνδειαν, ὧν οὐδεμιᾷ τὸν κόσμον ἁλωτὸν εἶναι πεπηγέναι. τὸ γὰρ ἐξ ὅλων τῶν στοιχείων ὡς ἅτε μηδενὸς ὑπολειφθέντος καὶ ἀπελευθεριάζοντος μέρους βιασθῆναι· κατακρατεῖν τε καὶ τῶν δυνάμεων, ἐξ ὧν αἱ ἀσθένειαι· τὰς δὲ ὑπεικούσας ἄνοσον καὶ ἀγήρω αὐτὸν διαφυλάττειν, αὐταρκέστατόν τε αὐτὸν αὐτῷ καὶ ἀνεπιδεᾶ παντὸς γεγονέναι.

Pseudocellus

τὸ δέ γε ὅλον καὶ τὸ πᾶν ὀνομάζω τὸν σύμπαντα κόσμον· δι' αὐτὸ γὰρ τοῦτο καὶ τῆς προσηγορίας ἔτυχε ταύτης, ἐκ τῶν ἁπάντων διακοσμηθείς. σύστημα γάρ ἐστιν τῶν ὅλων φύσεων αὐτοτελὲς καὶ τέλειον. ἐκτὸς γὰρ τοῦ παντὸς οὐδέν· εἰ γάρ τί ἐστιν, ἐν τῷ παντί ἐστι, καὶ σὺν τούτῳ τὸ πᾶν πάντα ἔχει, τὰ μὲν ὡς μέρη, τὰ δὲ ὡς ἐπιγεννήματα. τὰ μὲν οὖν ἐμπεριεχόμενα τῷ κόσμῳ πρὸς τὸν κόσμον ἔχει τὴν συναρμογήν, ὁ δὲ κόσμος πρὸς οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' αὐτὸς πρὸς αὑτόν· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα πάντα τὴν φύσιν οὐκ αὐτοτελῆ ἔχοντα συνέστηκεν, ἀλλ' ἐπιδεῖ καὶ τῆς πρὸς τὰ ἐκτὸς ἐχόμενα συναρμογῆς. ζῷα μὲν πρὸς ἀναπνοήν, ὄψις δὲ πρὸς τὸ φῶς, αἱ δ'ἄλλαι αἰσθήσεις πρὸς τὸ οἰκεῖον αἰσθητόν· τὰ δὲ φυτὰ πρὸς τὸ φύεσθαι· ἥλιος δὲ καὶ σελήνη καὶ οἱ πλάνητες καὶ οἱ ἀπλανεῖς κατὰ τὸ μέρος μὲν τῆς κοινῆς διακοσμήσεως αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ πρὸς οὐδὲν ἕτερον, ἀλλ' αὐτὸς πρὸς αὑτόν.

Vides e mundi omnes naturas et vires continentis, sibi ipsi sufficientis natura absoluta omnes tres quos affero scriptores concludere (quamquam Pseudocellus eam conclusionem non clare addit) mundum inopia, morbo, senectute, denique interitus causa omni liberum esse. Sequitur Pseudocellum sive Platoni sive Critolao sive utrique sive neutri eorum sed tertio cuidam (eorum excerptori aut alterius sectatori, alterius auctori) sua debere. Certam vero sententiam in posterum differamus.

6. Anguste cum iis conexa esse videntur, quae in sequente § 9 de universo, ut de causa rerum generali et ab-

soluta de causisque omnino disseruntur. Quae ab Aristotelis de causis doctrina pendent. Constat enim Stagiritam docuisse[1]) causam cuiuslibet status et ipsam eodem statu praestare; ut ignem, caloris causam, ipsum calidissimum esse. Quod placitum Aristotelium a Pseudocello ad mundi aeternitatem probandam adhibitum est, non ut ipsius ingenii inventum, sed ut Critolai argumenti imitatio. Pseudocelli loco cum Critolai (Phil. d. aet. mund. c. XIV) et Aristotelis (l. l.) sententiis collato, eorum et illius inter se conexus non te fugiet.

Aristoteles

ἕκαστον δὲ μάλιστα αὐτὸ τῶν ἄλλων, καθ' ὃ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει συνώνυμον, οἷον τὸ πῦρ θερμότατον, καὶ γὰρ τοῖς ἄλλοις τὸ αἴτιον τοῦτο τῆς θερμότητος, ὥστε καὶ ἀληθέστατον τὸ τοῖς ὑστέροις αἴτιον τοῦ ἀληθέσιν εἶναι.

Critolaus

τὸ αἴτιον αὐτῷ τοῦ ὑγιαίνειν ἄνοσόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ τὸ αἴτιον αὐτῷ τοῦ ἀγρυπνεῖν ἄγρυπνόν ἐστιν· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ τὸ αἴτιον αὐτῷ τοῦ ὑπάρχειν ἀΐδιόν ἐστιν. αἴτιος δ' ὁ κόσμος αὐτῷ τοῦ ὑπάρχειν, εἴ γε καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν. ἀΐδιος ἄρα ὁ κόσμος ἐστίν.

Pseudocellus.

τό τε γὰρ πῦρ ἑτέρῳ θερμαντικὸν ὂν αὐτὸ ἐξ ἑαυτοῦ θερμόν ἐστι, καὶ τὸ μέλι γλυκαντικὸν γινόμενον αὐτὸ ἐξ ἑαυτοῦ γλυκύ ἐστι καὶ αἱ ἀρχαὶ τῶν ἀποδείξεων, τῶν ἀφανῶν σημαντικαὶ οὖσαι, αὐταὶ ἐξ αὑτῶν ἐμφανεῖς καὶ γνωστικαί εἰσιν. οὕτως οὖν καὶ τὸ τοῖς ἄλλοις αἴτιον γινόμενον τῆς αὐτοτελείας αὐτὸ ἐξ ἑαυτοῦ αὐτοτελές ἐστι. καὶ τὸ τοῖς ἄλλοις αἴτιον γινόμενον τῆς σωτηρίας καὶ διαμονῆς αὐτὸ ἐξ ἑαυτοῦ σωζόμενον καὶ διαμένον ἐστί . . . ὁ δέ γε κόσμος αἴτιός ἐστι τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦ εἶναι καὶ τοῦ σώζεσθαι καὶ τοῦ αὐτοτελῆ εἶναι, αὐτὸς ἄρα ἐξ ἑαυτοῦ ἀΐδιός ἐστι . . . καὶ αὐτοτελὴς καὶ διαμένων τὸν πάντα αἰῶνα.

Atque vides Pseudocellum cum Critolao communem habere argumentationis totius finem et rationem, qua a singulis rebus (ut igne, melle) ad mundi aeternitatem demonstrandam

[1]) Cf. Metaph. α 1. 993 b 24 sq.

progrediuntur; cum Aristotele vero congruere Pseudocellum exemplis quae afferuntur, igne (caloris causa) et demonstrationis principio (veritatis causa). Itaque utrumque philosophum, et Aristotelem et Critolaum, in Pseudocelli manibus fuisse verisimilius est, quam aut hunc aut illum.

7. Accedamus iam ad omissam adhuc capitis partem, §§ 3—6. Et iam hic apertam Aristotelis et Critolai locorum cum Pseudocello invenimus necessitudinem. Peripatetici dico locum a Philone (d. aet. m. c. XIV) traditum, Stagiritae de caelo libri locos duos. Quos si inter se comparaveris, conexus eorum non erit dubius.

Aristoteles

I 3. 270 a 12 sq. ὁμοίως δ' εὔλογον ὑπολαβεῖν περὶ αὐτοῦ τοῦ κύκλῳ φερομένου σώματος καὶ ὅτι ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον καὶ ἀναυξὲς καὶ ἀναλλοίωτον . . . εἰ δ' ἐστὶ καὶ ἀναύξητον καὶ ἄφθαρτον, τῆς αὐτῆς διανοίας ἐστὶν ὑπολαβεῖν καὶ ἀναλλοίωτον εἶναι. ἔστι μὲν γὰρ ἡ ἀλλοίωσις κίνησις κατὰ τὸ ποιόν, τοῦ δὲ ποιοῦ αἱ μὲν ἕξεις καὶ διαθέσεις οὐκ ἄνευ τῶν κατὰ πάθη γίγνονται μεταβολῶν, οἷον ὑγιεία καὶ νόσος. κατὰ δὲ πάθος ὅσα μεταβάλλει τῶν φυσικῶν σωμάτων, ἔχονθ' ὁρῶμεν πάντα καὶ αὔξησιν καὶ φθίσιν, οἷον τά τε τῶν ζώων σώματα καὶ τὰ μόρια αὐτῶν καὶ τὰ τῶν φυτῶν, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ τῶν στοιχείων. ὥστ' εἴπερ τὸ κύκλῳ σῶμα μήτ' αὔξησιν ἔχειν ἐνδέχεται μήτε φθίσιν, εὔλογον καὶ ἀναλλοίωτον εἶναι. συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ διὰ τῆς αἰσθήσεως ἱκανῶς, ὥς γε πρὸς ἀνθρωπίνην εἰπεῖν πίστιν. ἐν ἅπαντι γὰρ τῷ παρεληλυθότι χρόνῳ κατὰ τὴν παραδεδομένην ἀλλήλοις μνήμην οὐθὲν φαίνεται μεταβεβληκὸς οὔτε καθ' ὅλον τὸν ἔσχατον οὐρανὸν οὔτε κατὰ μόριον αὐτοῦ τῶν οἰκείων οὐθέν. 9. 279 a 19 διόπερ οὔτ' ἐν τόπῳ τἀκεῖ πέφυκεν οὔτε χρόνος αὐτὰ ποιεῖ γηράσκειν, οὐδ' ἐστὶν οὐδενὸς οὐδεμία μεταβολή, . . . ἀλλ' ἀναλλοίωτα καὶ ἀπαθῆ τὴν ἀρίστην ἔχοντα ζωὴν καὶ τὴν αὐταρκεστάτην διατελεῖ τὸν ἅπαντα αἰῶνα.

Critolaus

οὐ μὴν ἀλλὰ κἀκεῖνο σκοπεῖν ἄξιον, ὅτι πᾶν τὸ γενόμενον ἐν ἀρχῇ μὲν δεῖ πάντως ἀτελὲς εἶναι, χρόνου δὲ προιόντος αὔξεσθαι μέχρι παντελοῦς τελειώσεως. ὥστε εἰ γέγονεν ὁ κόσμος, ἦν μέν

ποθ'. ἵνα κἀγὼ χρήσωμαι τοῖς ἡλικιῶν ὀνόμασι, κομιδῇ νήπιος, ἐπιβαίνων δ'αὖθις ἐνιαυτῶν περιόδοις καὶ μήκεσι χρόνων ὀψὲ καὶ μόλις ἐτελειώθη. τὸν δὲ κόσμον εἴ τις νομίζει χρήσασθαί ποτε ταῖς τοιαύταις μεταβολαῖς. ἀθεραπεύτῳ μανίᾳ κεκρατημένος μὴ ἀγνοείσθω . . . ἀλλὰ καὶ τὸ μικρῷ πρότερον εἰρημένον συμβαίνει κατὰ μὲν τὸν γειτνιῶντα τῇ γενέσει χρόνον βραχύτερα τὰ γεννηθέντα εἶναι. μεγεθύνεσθαι δ'αὖθις ἄχρι παντελοῦς τελειώσεως. ἐπὶ δὲ τοῦ παντὸς γενήσεται τοὐναντίον.

Pseudocellus

Πᾶν τε τὸ γενέσεως ἀρχὴν εἰληφὸς καὶ διαλύσεως ὀφεῖλον κοινωνῆσαι δύο ἐπιδέχεται μεταβολάς, μίαν μὲν τὴν ἀπὸ τοῦ μείονος ἐπὶ τὸ μεῖζον καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ χείρονος ἐπὶ τὸ βέλτιον. καλεῖται δὲ τὸ μὲν ἀφ' οὗπερ ἂν ἄρξηται μεταβάλλειν, γένεσις, τὸ δὲ εἰς ὃ ἀφικνεῖται, ἀκμή. δευτέραν δὴ τὴν ἀπὸ τοῦ μείζονος ἐπὶ τὸ μεῖον καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ βελτίονος ἐπὶ τὸ χεῖρον. τὸ δὲ συμπέρασμα τῆς μεταβολῆς ταύτης ὀνομάζεται φθορὰ καὶ διάλυσις· εἰ μὲν οὖν καὶ τὸ ὅλον καὶ τὸ πᾶν γενητόν ἐστι καὶ φθαρτόν, γενόμενον ἀπὸ τοῦ μείονος ἐπὶ τὸ μεῖζον, μετέβαλε καὶ ἀπὸ τοῦ χείρονος ἐπὶ τὸ βέλτιον. ὥστε καὶ ἀπὸ τοῦ μείζονος ἐπὶ τὸ μεῖον μεταβαλεῖ καὶ ἀπὸ τοῦ βελτίονος ἐπὶ τὸ χεῖρον. γενόμενος ἄρα ὁ κόσμος αὔξησιν ἔλαβε καὶ ἀκμὴν καὶ πάλιν λήψεται φθίσιν καὶ τελευτὴν . . . τὸ δέ γε ὅλον καὶ τὸ πᾶν οὐδὲν ἡμῖν ἐξ αὐτοῦ παρέχεται τεκμήριον τοιοῦτο. οὔτε γὰρ γενόμενον αὐτὸ εἴδομεν οὔτε μὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ τὸ μεῖζον μεταβάλλον οὔτε χεῖρόν ποτε ἢ μεῖον γενόμενον.

Quaeritur modo, utrum Pseudocellus Aristotelis an Critolai an amborum usus sit scriptis. Atque hoc ultimum verisimilius est quam primum et alterum. Nam Aristoteles non de mundo ut universo hic disserit, sed de aetheria caeli regione (τὸ κύκλῳ φερόμενον σῶμα). At Critolaus de eadem plane de qua et Pseudocellus, disputare videtur mundi et universi aeternitate Argumentationis praeterea totius ratio apud Philonem eadem est atque apud Pseudocellum. Similiter ambo incohant argumentationem suam (πᾶν τε τὸ γενέσεως ἀρχὴν εἰληφός — πᾶν τὸ γενόμενον), generalem omnium viventium et animalium crescendi, florendi, senescendi necessitatem afferentes; ab his ad mundum transeunt eiusque immutabilem naturam laudant. Etiam sermo amborum popu-

laris magis quam Aristotelius artis voces omnes (ut κίνησις κατὰ τὸ ποιόν, κατὰ πάθη μεταβολαί) evitat, magis perspicuus, simplex est. Quamquam unum est, quo Pseudocellus ad Aristotelem accedit propius quam ad Critolaum; nam illi ambo sensuum testimonio nituntur magis (Pseud.: ἐξ αὐτοῦ παρέχεται τεκμήριον, εἴδομεν. Arist.: διὰ τῆς αἰσθήσεως φαίνεται), hic cogitationis. Utrum vero et Pseudocellus et Philo ex ipsius Aristotelis et Critolai libris haec hauserint, an e tertio quodam Peripatetico scriptore[1]), qui illorum argumenta repetiverit, certo hic discernere non audeo Illud tamen multo mihi verisimilius est[2]).

8. Nunc ad ea quae in §§ 12—14 disseruntur nos convertamus. Docet iis scriptor aeternam immortalem naturam in universo a summis caelestibus regionibus et corporibus ad infima terrestria loca, corpora, animalia magis magisque imminui. Apparet non Eleaticae philosophiae sectatorem Heracliteam profiteri doctrinam de motus et mutationis aeternae circulo, sed Peripati discipulum loqui de caeli aetherii natura perfecta, de eiusdem per gradus quosdam procedente defectu. Atque exstat locus quidam Aristotelius argumenti simillimi, quem adhibitum esse a Pseudocello manifestum est. Dico de generatione et interitu libri II 11. 337 a 34 sq. Et hic de differentia quae est inter caelestia corpora atque elementa — et animalia atque hominem, inter illorum vitam

---

[1]) Hoc de Philone coniectat Ioannes de Arnim (Quellenstud. z. Phil. v. Alex. I p. 40). Qui Critolai argumentum alterum (Phil. d. aet. m. c. XIV init. = Pseudoc. I 9) et quartum (Phil. c. XV init. = Ps. I 7, 8) a ceteris eiusdem argumentis, i. e. a. primo (Phil. c. XI—XIII = Ps. I 12—14), tertio (Phil. c. XIV p. a = Ps. I 3—6), quinto (Phil c. XV p. a.) secernit eaque inter se et cum Philonis capite XX p. a. (= Pseudoc. I 11) et cap. XXII angustius coniungit (pag. 11 sq., 37 sq.), atque quattuor quos dico locos (c. XIV init., c. XV init., c. XX p. a., c. XXII) ex altero fonte Peripatetico haustos esse putat (pag. 40). Equidem neque discrimen illud inter Critolai argumenta neque conexum illum eorum inter se et cum capitibus XX et XXII, quibus v. d. multum tribuit, tantum valere censeam, ut fontium diversitatem concludere inde oporteat. Sed latius de Philonei libelli compositione disserendi occasionem alibi me nacturum esse spero.

[2]) R. v. Scala, Stud. d. Polyb. I 120 sq., 240 sq. et Susemihl, Gesch. d. gr. Litt. II 323, 325 pariter iudicant.

aeternam orbis specie currentem et horum breve determinatum vitae curriculum loquitur Stagirita. Neque vero Aristotelis libro solo et uno Pseudocellum hic usum esse, sed etiam Peripateticum auctorem supra iam nominatum adhibuisse censeo. Conferas modo cum Pseudocello et Aristotele Philonis de aeternitate mundi locos tres (c. XI, XIX, XXI): fugere te non poterit adesse et hic inter tres scriptores necessitudinem aliquam

Aristoteles

εἰ ἄρα τινὸς ἐξ ἀνάγκης ἁπλῶς ἡ γένεσις, ἀνάγκη ἀνακυκλεῖν καὶ ἀνακάμπτειν . . . ταῦτα μὲν δὴ εὐλόγως, ἐπεὶ ἀΐδιος καὶ ἄλλως ἐφάνη ἡ κύκλῳ κίνησις καὶ ἡ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι ταῦτα ἐξ ἀνάγκης γίνεται καὶ ἔσται, ὅσαι ταύτης κινήσεις καὶ ὅσαι διὰ ταύτην. εἰ γὰρ τὸ κύκλῳ κινούμενον ἀεί τι κινεῖ, ἀνάγκη καὶ τούτων κύκλῳ εἶναι τὴν κίνησιν, οἷον τῆς ἄνω φορᾶς οὔσης ὁ ἥλιος κύκλῳ ὡδί, ἐπεὶ δ' οὕτως αἱ ὧραι διὰ τοῦτο κύκλῳ γίνονται καὶ ἀνακάμπτουσιν, τούτων δ' οὕτω γινομένων πάλιν τὰ ὑπὸ τούτων. τί οὖν δή ποτε τὰ μὲν οὕτω φαίνεται, οἷον ὕδατα καὶ ἀὴρ κύκλῳ γινόμενα, καὶ εἰ μὲν νέφος ἔσται, δεῖ ὗσαι, καὶ εἰ ὕσει γε, δεῖ καὶ νέφος εἶναι, ἄνθρωποι δὲ καὶ ζῷα οὐκ ἀνακάμπτουσιν εἰς αὐτούς, ὥστε πάλιν γίνεσθαι τὸν αὐτόν. οὐ γὰρ ἀνάγκη, εἰ ὁ πατὴρ ἐγένετο, σὲ γενέσθαι . . . εἰς εὐθὺ δὲ ἔοικεν εἶναι αὕτη ἡ γένεσις.

Pseudocellus

ἔτι δὲ καὶ ὅλη δι' ὅλης ἡ φύσις θεωρουμένη τὸ συνεχὲς ἀπὸ τῶν πρώτων καὶ τιμιωτάτων ἀφαιρεῖ κατὰ λόγον απομαραινομένη καὶ προσάγουσα ἐπὶ πᾶν τὸ θνητὸν καὶ διέξοδον ἐπιδεχόμενον τῆς ἰδίας συστάσεως. τὰ μὲν γὰρ πρῶτα κινούμενα κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως κύκλον ἀμείβοντα διέξοδον οὐκ ἐπιδεχόμενα τῆς οὐσίας, τὰ δὲ δεύτερα πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆ καὶ ἀὴρ ὅρον ἀμείβουσιν ἐφεξῆς καὶ συνεχῶς, οὐ μὴν τὸν κατὰ τόπον, ἀλλὰ τὸν κατὰ μεταβολήν. πῦρ μὲν γὰρ εἰς ἓν συνερχόμενον ἀέρα ἀπογεννᾷ, ἀὴρ δὲ ὕδωρ, ὕδωρ δὲ γῆν. ἀπὸ γῆς δὲ ἡ αὐτὴ περίοδος τῆς μεταβολῆς μέχρι πυρός, ὅθεν ἤρξατο μεταβάλλειν. οἱ δὲ καρποὶ καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ῥιζοφύτων ἀπὸ σπερμάτων ἀνέλαβον τὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως, καρπωθέντα δὲ καὶ τελεσφορήσαντα πάλιν ἐπὶ τὸ σπέρμα τὴν ἀνάλυσιν ποιεῖται ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὴν διέξοδον ἐπιτελουμένης τῆς φύσεως. οἱ δὲ ἄνθρωποι καὶ τὰ λοιπὰ ζῷα μᾶλ-

λον ὑποβεβηκότως τὸν καθόλου ὅρον τῆς φύσεως ἀμείβουσιν. οὐ γάρ ἐστιν ἐπανάκαμψις αὐτοῖς ἐπὶ τὴν πρώτην ἡλικίαν, οὐδὲ ἀντιπερίστασις μεταβολῆς εἰς ἄλληλα, καθάπερ ἐπὶ πυρὸς καὶ ἀέρος καὶ ὕδατος καὶ γῆς, ἀλλὰ τὸν διὰ τῶν τεσσάρων τετραμερῆ κύκλον ἀνύσαντα κατὰ τὰς μεταβολὰς τῶν ἡλικιῶν ἀναλύεται καὶ ἀπογίνεται.

Philo

c. XI αὐτίκα τῷ πρώτῳ γενομένῳ ἔδει καθ' ὡρισμένα μέτρα καὶ ἀριθμοὺς χρόνων αὐξήσεως. Βαθμοὺς γάρ τινας ἡ φύσις τὰς ἡλικίας ἐγέννησε, δι' ὧν τρόπον τινὰ ἀναβαίνει καὶ κάτεισιν ἄνθρωπος. Ἀναβαίνει μὲν αὐξόμενος, κατέρχεται δὲ ἐν ταῖς μειώσεσιν. ὅρος δὲ ὁ τῶν ἀνωτάτω βαθμῶν ἀκμή, πρὸς ὃν φθάσας τις οὐκέτι πρόεισιν. ἀλλ' ὥσπερ οἱ διαυλοδρομοῦντες ἀνακάμπτουσι τὴν αὐτὴν ὁδόν, ὅσα παρ' ἰσχυούσης νεότητος ἔλαβεν, ἀποδιδοὺς ἐνασθενεῖ γήρᾳ . . . οὔπω καὶ ἡ γῆ γεγήρακεν, ὡς διὰ χρόνου μῆκος ἐστειρῶσθαι δοκεῖν. ἀλλ' ἐν ὁμοίῳ μένει νεάζουσα ἀεί, διότι τετάρτη μοῖρα τοῦ παντός ἐστι, καὶ ἕνεκα τῆς τοῦ ὅλου διαμονῆς ὀφείλει μὴ φθίνειν, ἐπεὶ καὶ τὰ ἀδελφὰ στοιχεῖα αὐτῆς, ὕδωρ, ἀήρ τε καὶ πῦρ, ἀγήρω διατελεῖ.

c. XIX τῶν δένδρων ἕκαστον . . . ἅμα τῷ καρπῷ καὶ τὸ ὄχευμα τίκτει, μήκει δὲ χρόνων . . . οὐδέποτε τὴν διάλυσιν εἰς σπέρμα ἔλαβεν. τὸν αὐτὸν μέντοι τρόπον καὶ τὰ γένη τῶν ζῴων, . . . ἄχρι μὲν περίεστι καὶ ἡβᾷ, σπέρμα προίεται γόνιμον, τελευτήσαντα δ'οὐδαμῇ οὐδαμῶς γίνεται σπέρμα.

c. XXI καθάπερ γὰρ αἱ ἐτήσιοι ὧραι κύκλον ἀμείβουσιν ἀλλήλας ἀντιπαραδεχόμεναι πρὸς τὰς ἐνιαυτῶν οὐδέποτε ληγόντων περιόδους ἀεί, τὸν αὐτὸν τρόπον περιθέει καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ταῖς εἰς ἄλληλα μεταβολαῖς, (καὶ) τὸ παραδοξότατον, θνήσκειν δοκοῦντα ἀθανατίζεται δολιχεύοντα ἀεὶ καὶ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἄνω καὶ κάτω συνεχῶς ἀμείβοντα. ἡ μὲν οὖν προσάντης ὁδὸς ἀπὸ γῆς ἄρχεται. τηκομένη γὰρ εἰς ὕδωρ μεταλαμβάνει τὴν μεταβολήν, τὸ δ'ὕδωρ ἐξατμιζόμενον εἰς ἀέρα, ὁ δ'ἀὴρ λεπτυνόμενος εἰς πῦρ. ἡ δὲ κατάντης ἀπὸ κεφαλῆς, συνίζοντος μὲν πυρὸς κατὰ τὴν σβέσιν εἰς ἀέρα, συνίζοντος δ'ὁπότε συνθλίβοιτο εἰς ὕδωρ ἀέρος, ὕδατος δὲ τὴν πολλὴν ἀνάχυσιν κατὰ τὴν εἰς γῆν πυκνουμένου μεταβολήν.

Atque oritur quaestio, utrum Pseudocellus Aristotelem, an Philonis auctorem Peripateticum, an et Aristotelem et

auctorem Philonis, an denique Philo Pseudocellum hic adhibuerit, qui ex Aristotele sua hauserit. Nec vero postremum admitti potest. Nam Philo nonnulla habet quae apud Pseudocellum non leguntur, at Aristotelis aperte sunt; ut vocem ἀνακάμπτειν, et quae de anni temporibus dicuntur in circuli speciem circumactis perpetuo[1]) et de distinctione inter ἡ προσάντης ὁδὸς et ἡ κατάντης. Sed etiam primum illud reiciendum est, cum Pseudocellus cum Philone communes habeat voces κύκλον ἀμείβειν, ἡλικίαι, ὅρος, quas in Aristotelis loco non invenimus. Restat igitur, ut et Philonis auctorem et Aristotelem adhibitum esse a libelli scriptore statuamus.

Restat quaestio, subsitne et hic Philonis duobus ex iis quos attuli locis (c. XIX, XXI) Critolaus.[2]) Cuius quidem nomen ibi non laudatur, demonstrationisque totius finis quem persequitur Philo, alius est atque apud Pseudocellum et Aristotelem. Tamen ne hic quidem deesse Critolai memoriam verisimillimum puto. Nam apparet duorum quos dico locorum argumentum cum illo Critolai loco (c. XI) anguste cohaerere. Vides ibi explicari accuratius et latius, quae hic adumbrantur modo; dico elementorum aeternitatem, quae plantarum et animalium vitae brevi opponitur. Atque respicias occurrere apud Philonem etiam alios locos Peripateticorum aperte nitentes auctoritate, quorum nomina silentio premit, argumenta repetit. Neve obliviscaris Philonem ne alibi quidem serviliter plane auctorum suorum doctrina esse usum neque eadem eodem proposito adhibuisse atque illos. Constat potius addidisse, coniunxisse eum compluria proprie, mutasse, sicut consilio ipsius utile esset et conveniret. Critolai igitur auctoritas quamquam certo statui nequit, saltem verisimilis est.

In § 13 Zeller memoriam aliquam atque momentum Platonis Timaei suspicatur. Dicit enim (Phil. d. Gr. III, 2 p. 117) haec: „In den regelmässigen Körpern werden von einzelnen neupythagoreischen Schriftstellern mit Philolaus und Plato die Grundformen der Elemente gefunden. Auf dieselbe

---

[1]) Philo: αἱ ἐτήσιοι ὧραι κύκλον ἀμείβουσιν ἀλλήλας ἀντιπαραδεχόμεναι. Aristoteles: αἱ ὧραι . . . κύκλῳ γίνονται καὶ ἀνακάμπτουσιν.

[2]) In cap. XI de Critolao dubitari non potest.

Construction weist aber auch Ocellus I, 13 in den Worten, welche sich nur aus der platonischen Lehre (Tim. 56 D ff) erklären: „πῦρ μὲν γὰρ εἰς ἓν συνερχόμενον ἀέρα ἀπογεννᾶ, ἀὴρ δὲ ὕδωρ, ὕδωρ δὲ γῆν.“ Nur wird hier mit Aristoteles u. a., von Plato abweichend, ein Übergang sämmtlicher Elemente (nicht bloss der drei obern) in einander angenommen.“ Equidem vero puto verba illa: πῦρ μὲν γὰρ εἰς ἓν συνερχόμενον ἀέρα ἀπογεννᾶ multo melius et verisimilius e Peripatetica doctrina explicari. Constat enim Peripati placito elementa differre inter se densitatis et caloris gradu. Aër et densior est et frigidior quam ignis. Corpora autem quae condensantur et refrigerantur ex Aristotelis opinione quodammodo comprimuntur, competunt, coeunt.[1] Quare de igne qui in aërem commutatur sicut de aëre qui in aquam et de aqua quae in terram mutatur dici potest iure εἰς ἓν συνέρχεσθαι pro συνιέναι, εἰς ἓν συνθλίβεσθαι, quae Aristotelis sunt verba, (e. c. 368b 16, p. 378 a 30) vel συνίζειν, qua voce Philo (d. aet. m. c. XXI) utitur.

9. Etiam ea quae additur parte capitis ultima (§ 15) non de Eleatico disseritur universo infinito, immobili, inmutabili, sed aperte de Aristotelio caelo, cuius figura et motus laudatur. Partim iam prius explicata repetuntur, ut etiam (ἥ γε μὴν οὐσία τῶν πραγμάτων[2]) ἀνέκβατος καὶ ἀμετάβλητος κ. τ. λ. cfr. §§ 3—6), partim nova adiciuntur argumenta. E figura mundi rotunda, e motu eius in circuli speciem circumacti, e tempore motus eius infinito aeternitas concluditur. Simili utitur ratione Philo (d. aet. m. c. V, X), cuius cum Pseudocelli sententiis affinitatem ex eiusdem fontis usu ortam et hic collatis ambobus cum Aristotelis locis intelleges

Aristoteles

Metaph. Λ 6. 1071b 6: ἀλλ' ἀδύνατον κίνησιν ἢ γενέσθαι ἢ φθαρῆναι· ἀεὶ γὰρ ἦν. οὐδὲ χρόνον· οὐ γὰρ οἷόν τε τὸ πρότερον

[1]) Cf. Aristot. Meteor. I 4. 341b 21, 36. 324 a 19. II 9. 369 a 27. 370 a 30. III 7. 378 a 28.

[2]) Vox οὐσία qua Pythagorei scriptores materiam (ὕλη) appellant, hic alia plane significatione (φύσις) adhibetur, quamquam memoria quaedam Pythagoreae illius ἁ ἐστὼ τῶν πραγμάτων (Ps. Archyt frgm. ap. Stob. Ecl. I 35) (= materia) subesse videtur.

καὶ ὕστερον εἶναι μὴ ὄντος χρόνου. καὶ ἡ κίνησις ἄρα οὕτω συνεχὴς ὥσπερ καὶ ὁ χρόνος· ἢ γὰρ τὸ αὐτὸ ἢ κινήσεώς τι πάθος. κίνησις δ' οὐκ ἔστι συνεχής, ἀλλ' ἢ ἡ κατὰ τόπον καὶ ταύτης ἡ κύκλῳ.

Phys. Θ 1, 251b 12: εἰ δή ἐστιν ὁ χρόνος κινήσεως ἀριθμὸς ἢ κίνησίς τις, εἴπερ ἀεὶ χρόνος ἐστίν, ἀνάγκη καὶ κίνησιν ἀΐδιον εἶναι.

Pseudocellus

ἔτι δὲ τὸ ἄναρχον καὶ ἀτελεύτητον . . . καὶ τοῦ χρόνου καὶ τῆς κινήσεως τοῦτο πιστοῦται, διότι ἀγέννητος ὁ κόσμος καὶ ἄφθαρτος· . . . . ἡ τῆς κινήσεως (scil. ἰδέα) κατὰ κύκλον· αὕτη δὲ ἀπαράβατος καὶ ἀδιέξοδος, ὅτε χρόνος ὁ ἄπειρος, ἐν ᾧπερ ἡ κίνησις, διὰ τὸ μήτε ἀρχὴν εἰληφέναι τὸ κινούμενον μήτε τελευτὴν λήψεσθαι.

Philo

c. V τὸ γὰρ μὴ ὑπάρχον οὐδὲ κινεῖται, διάστημα δὲ κοσμικῆς κινήσεως ἐδείχθη ὁ χρόνος ὤν. ἀνάγκη τοίνυν ἑκάτερον ἐξ ἀϊδίου ὑφιστάναι, γενέσεως ἀρχὴν μὴ λαβόντα, τὰ δὲ διαφθορᾶς ἀνεπίδεκτα. c. X μεγίστην μέντοι παρέχεται πίστιν εἰς ἀϊδιότητα καὶ ὁ χρόνος. εἰ γὰρ ἀγένητος ὁ χρόνος, ἐξ ἀνάγκης καὶ ὁ κόσμος ἀγένητος . . . ὥστ' εὐθοβόλως ἀποδεδόσθαι πρὸς τῶν εἰωθότων τὰ πράγματα ὁρίζεσθαι χρόνον διάστημα τῆς τοῦ κόσμου κινήσεως. ἐπεὶ δὲ τοῦθ' ὑγιές ἐστι, γίνεται ὁ κόσμος ἰσῆλιξ τοῦ χρόνου καὶ αἴτιος. πάντων δ' ἀτοπώτατον ὑπονοεῖν, ὅτι ἦν ποτε κόσμος, ἡνίκα οὐκ ἦν χρόνος. ἄναρχος ἄρα καὶ ἀτελεύτητος ἡ τούτου φύσις.

10. De quibus disserui modo tres capitis partes (§§ 3–6, 12–14, 15) non sine consilio tractavi coniunctas, ab illis (§§ 2, 7—11) seiunctas. Nam primum tres illae ab Eleatica (Melissea) universi notione et doctrina sunt alienae, hae ad eam sunt referendae. Deinde in ultima illa (§ 15) primae trium quas dico (§ 3–6) argumentum repetitur. Hoc autem similitudinem apertam ostendit cum alterius illius partis (§ 12—14) argumento. In ambabus de discrimine loquitur scriptor, quod est inter summa caelestia corpora et infima, terrestria, mortalia atque inter illorum aeternam, horum interitui obnoxiam naturam. Et hic (§§ 12—14) et illic (§§ 3–6) ex hoc discrimine aeternitas universi efficitur. Addo scriptores duos qui in recentiorum Pythagoreorum numero habentur, Pseudotimaeum et Pseudhippodamum, easdem sententias

quas Pseudocellus secretas et ordine quodam dispositas primo libelli capite explicat, confusas complexione quadam repetere sic, ut cognoscas illos sive e Pseudocello sive e communi fonte ea [1]) hausisse. Pseudotimaei dico de anima mundi libelli locum (III 95 B. C D) et Pseudhippodami fragmentum a Stobaeo (Flor. III 98) traditum. Verba sunt

Pseudotimaei

ἐκ παντελέων δὲ συνέστακε (scil. ὁ κόσμος) σωμάτων, τάπερ ὅλα ἐν αὐτῷ ἐντί, ὡς μή ποκα μέρος ἀπολειφθῆμεν ἐκτὸς αὐτῶ, ἵνα ᾖ αὐταρκέστατον τὸ τῶ παντὸς σῶμα, ἀκήρατον τῶν ἐκτὸς κηρῶν, οὐ γάρ τι ἦν δίχα τουτέων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐντός. τὰ γὰρ κattὰν ἀρίσταν ἀναλογίαν συντεθέντα ἐν ἰσοδυναμίᾳ οὔτε κρατεῖ ἀλλάλων ἐκ μέρεος οὔτε κρατέεται, ὡς τὰ μὲν αὔξαν, τὰ δὲ φθίσιν λαμβάνεν, μένει δ' ἐν ξυναρμογᾷ ἀδιαλύτῳ κατὰ λόγον ἄριστον. τριῶν γὰρ ὡντινῶν ὅρων, ὅτε καὶ τὰ διαστάματα καττὸν αὐτὸν ἐστάθη λόγον ποτ' ἄλλαλα, τότε δὴ τὸ μέσον ῥυσμῷ δίκαν ὁρήμεθα ποττὸ πρᾶτον ὅτιπερ τὸ τρίτον ποτ' αὐτό, κανάπαλιν καὶ παραλλὰξ κατ' ἐφάρμοσιν τόπων καὶ τάξιος. ταῦτα δ' ἀριθμήμεναι μὴ μετ' ἰσοκρατίας ἀμάχανον παντί. εὖ δ' ἔχει καὶ καττὸ σχῆμα καὶ καττὰν κίνασιν, καθ' ὃ μὲν σφαῖρα ὄν, ὡς ὅμοιον αὐτὸ αὐτῷ παντᾷ εἶμεν καὶ πάντα τἆλλα ὁμογενέα σχήματα χωρῆν δύνασθαι, καθ' ἂν δὲ ἐγκύκλιον μεταβολὰν ἀποδιδὸν δι' αἰῶνος. μώνα δὲ ἁ σφαῖρα ἐδύνατο καὶ ἀρεμέωσα καὶ κινωμένα ἐν τᾷ αὐτᾷ συναρμόσαι χώρᾳ, ὡς μή ποκα ἀπολεῖπεν μήτε λαμβάνεν ἄλλον τόπον, τῷ ἐκ μέσω ἴσον εἶμεν παντᾶ

Pseudhippodami

πάντα μὲν ὦν τὰ θνατὰ δι' ἀνάγκαν φύσιος ἐν μεταβολαῖς κυλινδεῖται, τὰ μὲν ἀπὸ τῶν χερηόνων ἐπὶ τὰ βελτίονα μετατροπὰν λαμβάνοντα, τὰ δὲ ἀπὸ τῶν βελτιόνων ἐπὶ τὰ χερήονα. γενόμενα γὰρ ἀέξεται τὰ πράγματα καὶ ἀεξηθέντα ἀκμάζει καὶ ἀκμάσαντα γηράσκει καὶ τέλος ὕστατα φθείρεται, τὰ μὲν ὑπὸ φύσιος γινόμενα δι' αὐτᾶς τᾶς φύσιος ἐς τὸ ἄδηλον αὖτις τερματιζόμενα καὶ πάλιν ἐκ τῶ ἀδήλω ἐς τὸ ὁρατὸν ἐπισυνερχόμενα ἀμοιβᾷ γενέσιος καὶ ἀνταποδόσι φθορᾶς κύκλον αὐταύτας ἀναποδιζούσας. τὰ δὲ καὶ ὑπὸ ἀφροσύνας ἀνθρωπίνας ὕβρι καὶ κόρῳ ζεσάσας . . . καὶ συμβαίνει πᾶσαν ἁγεμονίαν τρισὶ χρόνοις ὁρίζεσθαι, ἑνὶ μὲν καὶ πράτῳ τῷ

[1]) Cf. Susemihl, Gesch. d. gr. Litt. II 337.

περιέχοντι τὰν κτᾶσιν, δευτέρῳ δὲ τῷ τὰν ἀπόλαυσιν, τελευταίῳ δὲ τῷ τὰν ἀπόλεσιν . . . τὰ μὲν ὦν ὑπὸ θεῶν δεδιοικημένα ἄφθαρτα ἐόντα ὑπὸ ἀφθάρτων τὸν ἀεὶ χρόνον πέφυκε σώζεσθαι, τὰ δ' ὑπ' ἀνθρώπων θνατὰ ἐόντα ὑπὸ θνατῶν ἐπιδέχεται ποικίλαν ἀεὶ μεταβολάν.

11. Iam ad tertiam libelli partem cum prima angustius quam altera cohaerentem nos convertamus. Etiam haec ad Aristotelis memoriam referenda videtur. Conferas quaeso cum Pseudocelli III 1, 2, 3 Aristotelis fragmentum 18 (ed. Lips.), a Philone (d. aet. m. c. III) traditum[1]) et frgm 23 a Cicerone conservatum (d. nat. deor. 2, 15, 42)[2]) et Philonis locum (d. aet. m. c. IX), cuius originem Aristoteliam ille non profitetur quidem, qui vero cum Aristotelis fragmentis quae dico et verbis et sententiis necessario cohaeret, itaque ex eodem fonte atque illa manasse videtur. Accedit Pseudhippodami Pythagorei fragmentum ab Ioanne Stobaeo (Flor. IV, 103) conservatum, quod similitudinem apertam cum primis ambobus locis ostendit et necessitudinem.

Aristoteles

Philo d. aet. m. c. III Ἀριστοτέλης δὲ . . . ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον ἔφη τὸν κόσμον εἶναι. δεινὴν δὲ ἀθεότητα κατεγίνωσκε τῶν τἀναντία διεξιόντων. οἳ τῶν χειροκμήτων οὐδὲν ᾠήθησαν διαφέρειν τοσοῦτον ὁρατὸν θεόν, ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τὸ ἄλλο τῶν πλανήτων καὶ ἀπλανῶν ὡς ἀληθῶς περιέχοντα πάνθειον. c. IX καὶ μὴν ἅπαντί που κἀκεῖνο δῆλον, ὅτι φθειρομένης μὲν τῆς γῆς ἀνάγκη καὶ τὰ χερσαῖα τῶν ζῴων καθ' ὅλον τὸ γένος ἀπόλλυσθαι, φθειρομένου δὲ ὕδατος τὰ ἔνυδρα, καὶ ἀέρος μέντοι καὶ πυρὸς τὰ ἀεροπόρα καὶ πυρίγονα. κατ' ἀνάλογον οὖν εἰ φθείρεται ὁ οὐρανός, φθαρήσονται δ' οἱ λοιποὶ πλάνητες, φθαρήσονται δ' οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες, ὁ τοσοῦτος αἰσθητῶν θεῶν εὐδαίμων τὸ πάλαι νομισθεὶς στρατός. ὃ δὴ γένοιτ' ἂν οὐδὲν ἕτερον ἢ θεοὺς φθειρομένους ὑπονοεῖν . . . ἀφθαρσίαν δὲ θεοὺς ἀποβαλεῖν ἀδύνατον, κἂν αἱ ἀνθρώπων σοφίαι κακομανῶσιν. Cicero d. nat. deor. 2, 15 (Aristot. frg. 23 Lips.): *cum igitur aliorum animantium ortus in terra sit, aliorum in aqua, in aëre aliorum,*

---

[1]) Cf. Plut. d. tranqu. 20.
[2]) Cf. Plat. Tim. 40a. Plut. plac. 5, 20, 1.

absurdum esse Aristoteli videtur in ea parte, quae sit ad gignenda animantia aptissima (scil. in caelo) *animal gigni nullum putare.*

Pseudocellus

πρῶτον μὲν γὰρ ἀεὶ ὄντος τοῦ κόσμου ἀναγκαῖον καὶ τὰ μέρη αὐτοῦ συνυπάρχειν. λέγω δὲ μέρη οὐρανόν, γῆν, τὸ μεταξὺ τούτων, ὃ δὴ μετάρσιον καὶ ἀέριον ὀνομάζεται. οὐ γὰρ ἄνευ τούτων ἀλλὰ σὺν τούτοις καὶ ἐκ τούτων ὁ κόσμος. τῶν δὲ μερῶν συνυπαρχόντων ἀνάγκη καὶ τὰ ἐμπεριεχόμενα συνυπάρχειν αὐτοῖς. οὐρανῷ μὲν ἥλιον, σελήνην, ἀπλανεῖς τε ἀστέρας καὶ πλάνητας[1]) τῇ δὲ γῇ ζῷα, φυτά, χρυσόν, ἄργυρον, μεταρσίῳ δὲ καὶ ἀερίῳ πνεύματα, ἄνεμον . . . σὺν τούτῳ γὰρ οὐρανὸς σὺν τῷ τὰ περιεχόμενα ἔχειν, καὶ σὺν τούτῳ γῆ σὺν τῷ τὰ ἐπ' αὐτῆς φυόμενα καὶ βοσκόμενα ὑπεῖναι, καὶ σὺν τούτῳ μετάρσιον καὶ ἀέριον σὺν τῷ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα τὰ γινόμενα γίνεσθαι. ἐπεὶ οὖν καθ' ἑκάστην ἀποτομὴν ὑπερέχον τι γένος ἐντέτακται τῶν ἄλλων, ἐν μὲν οὐρανῷ τὸ τῶν θεῶν, ἐν δὲ γῇ ἄνθρωπος, ἐν δὲ τῷ μεταρσίῳ τόπῳ δαίμονες, ἀνάγκη τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀΐδιον εἶναι, εἴπερ ἀληθῶς ὁ λόγος συμβιβάζει, μὴ μόνον τὰ μέρη συνυπάρχειν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ καὶ τὰ περιεχόμενα τοῖς μέρεσιν.

Pseudhippodamus

εὐδαιμονία δὲ καὶ ἀρετὰ ψυχᾶς καὶ ἐν ἑνὶ καὶ ἐν πλείοσι καὶ ἐν τῷ ὅλῳ καὶ ἐν τῷ παντί. καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῷ ἑνί, ὅτι καὶ ἐν τοῖς πλείοσι, καὶ ἐν τοῖς πλείοσι, ὅτι καὶ ἐν τῷ ὅλῳ καὶ ἐν τῷ παντί· ἅτε γὰρ τᾶς ὅλας φύσιος διακόσμασις καὶ τὸ καθ' ἓν ἕκαστον διακεκόσμακε καὶ ἁ καθ' ἕκαστον δὲ διακόσμασις τὸ ὅλον καὶ τὸ πᾶν ἐκπεπλήρωκε. τοῦτο βοᾷ ἀκολουθεῖ διὰ τὸ τᾷ φύσει πρότερον ἦμεν τὸ ὅλον τῶ μέρεος, ἀλλ' οὐ τὸ μέρος τῶ ὅλω. αἴτε γὰρ μὴ ἦν ὁ κόσμος, οὐδ' ἂν ὁ ἥλιος ἦν, οὐδ' ἁ σελάνα οὐδ' οἱ πλάνατες ἀστέρες, οὐδ' οἱ ἀπλανέες. ὄντος δέ γα τῶ κόσμω καὶ τούτων ἕκαστον ἐντί . . . ὡς δὲ ἔχει τὸ ὅλον ποτὶ τὸ μέρος, οὕτω καὶ ἁ τῶ ὅλω ἀρετὰ ποτὶ τὰν τῶ μέρεος. μὴ ὑπαρχούσας γὰρ ἁρμονίας καὶ ἐπόψιος θείας περὶ τὸν κόσμον οὐκ ἂν δύναιτο συνῆμεν ἔτι καλῶς ἔχοντα τὰ ἐγκεκοσμαμένα.

Neque probabile videtur Pseudocellum e Pseudhippodamo aut Pseudhippodamum e Pseudocello hausisse. Nam argu-

[1]) Cf. Pseudocell. I 8.

mentatio illius alia plane est, aliud persequitur propositum. De universi cum ordine mundi et partibus eius singulis ratione imprimis loquitur Pseudhippodamus, demonstrare conatur ordinem universi cum universo necessario existere, alterum sine altero esse non posse. Pseudocellus vero hanc quaestionem obiter modo attingit, argumenta ad sententiam firmandam nulla omnino profert. Statim ad τὰ ἐμπεριεχόμενα τοῖς μέρεσι transit, partium ipsarum aeternitatem pro certa habet aliter atque Pseudhippodamus, qui de illa ipsa partium et ordinis aeternitate disputat. Similitudo autem verborum quidem maior[1]) quam sententiarum, inter tres quos contuli scriptores, Aristotelem, Pseudocellum, Pseudhippodamum, cum negari non possit, dubium mihi non est quin ratio inter eos haec sit, ut et Pseudocellus et Pseudhippodamus ad eundem auctorem referendi sint, Aristotelem.

12. Altera capitis pars (§§ 4, 5) et Platonicas et Aristotelias et Peripateticas repetit sententias. Dico primum Platonis Timaei (22 C D, 23 A B),[2]) deinde Aristotelis Meteorologicorum (I 14. 351 a 19 sq. b 8,27 sq. 352 a 8--31), denique Theophrasti (Phil. d. aet. m. c. XXVII; Porphyr. d. abstin. II 5,6) locos. Conferas enim quaeso locos

Platonis

πολλαὶ καὶ κατὰ πολλὰ φθοραὶ γεγόνασιν ἀνθρώπων καὶ ἔσονται, πυρὶ μὲν καὶ ὕδατι μέγισται, μυρίοις δὲ ἄλλοις ἕτεραι βραχύτεραι . . . τὸ δὲ ἀληθές ἐστι τῶν περὶ γῆν καὶ κατ' οὐρανὸν ἰόντων παράλλαξις καὶ διὰ μακρῶν χρόνων γιγνομένη τῶν ἐπὶ γῆς πυρὶ πολλῷ φθορά. τότε οὖν ὅσοι κατ' ὄρη καὶ ἐν ὑψηλοῖς τόποις καὶ ἐν ξηροῖς οἰκοῦσι, μᾶλλον διόλλυνται τῶν ποταμοῖς καὶ θαλάττῃ προσοικούντων . . . ὅταν δ' αὖ θεοὶ τὴν γῆν ὕδασι καθαίροντες κατακλύζωσιν, οἱ μὲν ἐν τοῖς ὄρεσι διασώζονται βουκόλοι νομεῖς

[1]) Cf. Aristot: τοσοῦτον ὁρατὸν θεόν, ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τὸ ἄλλο τῶν πλανήτων καὶ ἀπλανῶν . . (Phil. d. aet. m. c. III). εἰ φθείρεται ὁ οὐρανός, φθαρήσονται δ'οἱ λοιποὶ πλάνητες, φθαρήσονται δ'οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες, ὁ τοσοῦτος αἰσθητῶν θεῶν . . . στρατός (Phil. ibid. c. IX) Pseudocell: οὐρανῷ μὲν ἥλιον, σελήνην ἀπλανεῖς τε ἀστέρας καὶ πλάνητας. Pseudhippod: αἴτε γὰρ μὴ ἦν ὁ κόσμος, οὐδ' ἂν ὁ ἥλιος ἦν, οὐδ' ἁ σελάνα οὐδ' οἱ πλάνατες ἀστέρες οὐδ' οἱ ἀπλανέες.

[2]) Cf. Legg. III 676 sq. VI 781 E.

τε . . . τὰ δὲ παρ' ὑμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ἄρτι κατεσκευασμένα ἑκάστοτε τυγχάνει γράμμασι καὶ ἅπασιν ὁπόσων πόλεις δέονται καὶ πάλιν διεληλυθότων ἐτῶν ὥσπερ νόσημα ἥκει φερόμενον αὐτοῖς ῥεῦμα οὐράνιον καὶ τοὺς ἀγραμμάτους τε καὶ ἀμούσους ἔλιπεν ὑμῶν, ὥστε πάλιν ἐξ ἀρχῆς οἷον νέοι γίγνεσθε, οὐδὲν εἰδότες οὔτε τῶν τῇδε οὔτε τῶν παρ' ὑμῖν, ὅσα ἦν ἐν τοῖς παλαιοῖς χρόνοις. τὰ γοῦν νῦν δὴ γενεαλογηθέντα, ὦ Σόλων, περὶ τῶν παρ' ὑμῖν ἃ διῆλθες παίδων βραχύ τι διαφέρει μύθων, οἳ πρῶτον μὲν ἕνα γῆς κατακλυσμὸν μέμνησθε. πολλῶν ἔμπροσθεν γεγονότων

Aristotelis

οὐκ ἀεὶ δ' οἱ αὐτοὶ τόποι τῆς γῆς οὔτ' ἔνυγροί εἰσιν οὔτε ξηροί. ἀλλὰ μεταβάλλουσι κατὰ τὰς τῶν ποταμῶν γενέσεις καὶ τὰς ἀπολείψεις. διὸ καὶ τὰ περὶ τὴν ἤπειρον μεταβάλλει καὶ θάλατταν καὶ οὐκ ἀεὶ τὰ μὲν γῆ, τὰ δὲ θάλαττα διατελεῖ πάντα τὸν χρόνον. ἀλλὰ γίγνεται θάλαττα μὲν ὅπου χέρσος, ἔνθα δὲ νῦν θάλαττα. πάλιν ἐνταῦθα γῆ. κατὰ μέντοι τινὰ τάξιν νομίζειν χρὴ ταῦτα γίγνεσθαι καὶ περίοδον . . . ταὐτὸ δεῖ νομίζειν τοῦτο συμβαίνειν καὶ περὶ μεγάλους τόπους καὶ χώρας ὅλας. οἱ μὲν οὖν βλέποντες ἐπὶ μικρὸν αἰτίαν οἴονται τῶν τοιούτων εἶναι παθημάτων τὴν τοῦ ὅλου μεταβολήν, ὡς γινομένου τοῦ οὐρανοῦ . . . ἀλλὰ τούτου τὴν αἰτίαν, οὐ τὴν τοῦ κόσμου γένεσιν οἴεσθαι χρή. γελοῖον γὰρ διὰ μικρὰς καὶ ἀκαριαίας μεταβολὰς κινεῖν τὸ πᾶν, ὁ δὲ τῆς γῆς ὄγκος καὶ τὸ μέγεθος οὐδέν ἐστι δή που πρὸς τὸν ὅλον οὐρανόν. ἀλλὰ πάντων τούτων αἴτιον ὑποληπτέον ὅτι γίγνεται διὰ χρόνων εἱμαρμένων, οἷον ἐν ταῖς κατ' ἐνιαυτὸν ὥραις χειμών, οὕτω περιόδου τινὸς μεγάλης μέγας χειμὼν καὶ ὑπερβολὴ ὄμβρων. αὕτη δ' οὐκ ἀεὶ κατὰ τοὺς αὐτοὺς τόπους, ἀλλ' ὥσπερ ὁ καλούμενος ἐπὶ Δευκαλίωνος κατακλυσμός . . . ἀλλὰ διὰ τὸ γίγνεσθαι πᾶσαν τὴν φυσικὴν τὴν περὶ γῆν γένεσιν ἐκ προσαγωγῆς καὶ ἐν χρόνοις παμμήκεσι πρὸς τὴν ἡμετέραν ζωὴν λανθάνει ταῦτα γιγνόμενα, καὶ πρότερον ὅλων τῶν ἐθνῶν ἀπώλειαι γίγνονται καὶ φθοραί, πρὶν μνημονευθῆναι τὴν τούτων μεταβολὴν ἐξ ἀρχῆς εἰς τέλος . . . τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον χρὴ νομίζειν καὶ τοὺς κατοικισμοὺς λανθάνειν, πότε πρῶτον ἐγένοντο τοῖς ἔθνεσιν ἑκάστοις εἰς τὰ μεταβάλλοντα καὶ γιγνόμενα ξηρὰ ἐξ ἑλωδῶν καὶ ἐνύδρων· καὶ γὰρ ἐνταῦθα κατὰ μικρὸν ἐν πολλῷ γίγνεται χρόνῳ ἡ ἐπίδοσις, ὥστε μὴ μνημονεύειν, τίνες πρῶτοι καὶ πότε καὶ πῶς ἐχόντων ἦλθον τῶν τόπων.

Theophrasti

παντελής γε μὴν εὐήθεια τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῶν τεχνῶν ἐξετάζεσθαι. Τῇ γὰρ περὶ τὸν λόγον ἀτοπίᾳ τις ἀκολουθήσας νέον τὸν κόσμον ἀποφανεῖ κομιδῇ, μόλις πρὸ χιλίων παγέντα ἐνιαυτῶν. ἐπεὶ καὶ οὓς παρειλήφαμεν τῶν ἐπιστημῶν εὑρετάς, τὸν λεχθέντα τῶν ἐνιαυτῶν ἀριθμὸν οὐχ ὑπερβάλλουσιν. εἰ δὲ δὴ καὶ λεκτέον τὰς τέχνας ἰσήλικας ἀνθρώπων γένει, μεθ' ἱστορίας φυσικῆς, ἀλλ' οὐκ ἀπερισκέπτως καὶ ῥᾳθύμως λεκτέον. ἡ δ' ἱστορία τί; φθοραὶ τῶν κατὰ γῆν, οὐκ ἀθρόων ἁπάντων, ἀλλὰ τῶν πλείστων, δυσὶ ταῖς μεγίσταις αἰτίαις ἀνατίθενται, πυρὸς καὶ ὕδατος ἀλέκτοις φοραῖς. κατασκήπτειν δ' ἑκατέραν ἐν μέρει φασίν, ἐν πάνυ μακραῖς ἐνιαυτῶν περιόδοις . . . πρὸς δὲ μαχομένων δυνάμεων ἐν μέρει τοὺς ἐν τοῖς ἐναντίοις οἰκοῦντας τόποις ἀπόλλυσθαι, πυρὶ μὲν τοὺς ἐν ὄρεσι καὶ γεωλόφοις καὶ δυσύδροις χωρίοις . . . ἔμπαλιν δ' ὕδατι τοὺς παρὰ ποταμοῖς ἢ λίμναις ἢ θαλάττῃ. . . . κατὰ δὴ τοὺς λεχθέντας τρόπους δίχα μυρίων ἄλλων βραχυτέρων φθειρομένου τοῦ πλείστου μέρους ἀνθρώπων, ἐπιλιπεῖν ἐξ ἀνάγκης καὶ τὰς τέχνας . . . ἐπειδὰν δὲ αἱ μὲν κοιναὶ νόσοι χαλάσωσιν, ἄρξηται δὲ ἀνηβᾶν καὶ βλαστάνειν τὸ γένος ἐκ τῶν μὴ προκαταληφθέντων τοῖς ἐπιβρίσασι δεινοῖς, ἄρχεσθαι καὶ τὰς τέχνας πάλιν συνίστασθαι, οὐ τὸ πρῶτον γενομένας, ἀλλὰ τῇ μειώσει τῶν ἐχόντων ὑποσπανισθείσας.

Pseudocelli

φθοραὶ δὲ καὶ μεταβολαὶ βίαιοι γίνονται κατὰ τὰ μέρη τῆς γῆς, ὅτε μὲν ἀνάχυσιν λαμβανούσης τῆς θαλάσσης εἰς ἕτερον μέρος, ὅτε δὲ καὶ αὐτῆς τῆς γῆς εὐρυνομένης καὶ διισταμένης ὑπὸ πνευμάτων ἢ ὑδάτων κρύβδην ἐπιφερομένων. παντελὴς δὲ φθορὰ τῆς περὶ τὴν γῆν διακοσμήσεως οὔτε γέγονεν οὔτε ἔσται ποτέ. διὸ καὶ τοῖς λέγουσι τὴν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ἀρχὴν ἀπὸ Ἰνάχου εἶναι τοῦ Ἀργείου προσεκτέον οὕτως, οὐχ ὡς ἀπό τινος ἀρχῆς πρώτης, ἀλλὰ τῆς γενομένης μεταβολῆς κατ' αὐτήν. πολλάκις γὰρ καὶ γέγονε καὶ ἔσται βάρβαρος ἡ Ἑλλάς, οὐχ ὑπ' ἀνθρώπων μόνον γινομένη μετανάστατος, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως, οὐ μείονος αὐτῆς γινομένης, ἀλλὰ καινοτέρας ἀεὶ καὶ πρὸς ἡμᾶς ἀρχὴν λαμβανούσης.

Vides rationem inter tres quos comparavi scriptores esse eam, ut Pseudocellus cum Theophrasto communem habeat vocem ἱστορία, ceteroquin cum tribus omnibus pariter senten-

tiis congruat, ut non facile discerni possit, cui vel quibus eorum sua debeat.

II.

1. Iam iis quae hucusque exploravimus nixi ad solvendam quaestionem accedamus, quae sit ratio Pseudocellanae de mundi et generis humani aeternitate doctrinae cum Eleatarum, Platonis, Aristotelis, Theophrasti, Critolai, Philonis et argumentis et libris. Qua exposita etiam mirus ille quem observavimus in Pseudocelli libello Eleatarum (Parmenidis, Melissi) cum Peripateticis (Theophrasto, Critolao) conexus quomodo explicandus sit quaerere licebit.

Primum Theophrasti argumentationem qua mundi aeternitatem ostendere conatur apud Philonem (d. aet. m. c. XXIII sq.), si cum Pseudocello comparaveris, videbis hunc ab illo contra Stoica argumenta pugnante plane esse alienum. Trium primorum argumentorum quae Theophrastus proponit[1]), nullum apud Pseudocellum invenimus. Quartum quidem[2]) similitudinem aliquam et sententiarum et verborum (Phil. c. XXVII) cum Pseudocello (III 4, 5) ostendit, ut Theophrasti de aeternitate librum[3]) in Pseudocelli manibus fuisse concludendum sit. Tamen etiam hoc argumentum Theophrasti plane aliud est atque Pseudocelli capitis III argumentatio. Hic e mundi aeternitate, quam antea se ostendisse putat, generis humani aeternitatem efficit, quam Theophrasteo et Aristotelio argumento firmare conatur. Ille vero in argumentis quibus mundi aeternitatem demonstrat, etiam generis humani aeternitatem defendit et probare studet.

Iam si quaeris, quae sit ratio Pseudocello cum Critolai de aeternitate mundi libro, supra ostendi argumenta quae Pseudocellus I 3—6, 7, 8, 9 profert eadem esse atque Critolai argumentum tertium (Phil. d. aet. m. c. XIV), quartum (ibid. c. XV), alterum (ibid. c. XIV), ut ne Critolai quidem librum Pseudocello fuisse ignotum concludere oporteat. Accedit similitudo aliqua Pseudocelli I 12—14 cum Critolai argumento

[1]) Primum γῆς ἀνωμαλίαν ponit, alterum θαλάττης ἀναχώρησιν, tertium τῶν τοῦ ὅλου μερῶν διάλυσιν.

[2]) Quod de animalium et generis humani ortu et interitu agit.

[3]) Cf. Zeller, Ph. d. Gr. II 2, 812, 2.

primo (Phil. l. l. c. XI, XIX, XXI), quoniam et hic et ille de animalium et hominum mortali, elementorum aeterna natura loquitur. Tamen argumenta ipsa Pseudocelli et Critolai plane sunt diversa. Hic aperte contra Stoae argumentum luctatur, quae mundi aeternitatem impugnat generis humani aeternitatem refutando. Itaque homines singulos quidem mortales, genus humanum vero aeternum esse Peripateticus ille ostendere conatur; inde etiam terram et mundum aeterna esse efficit (Phil. l. l. c. XI, XII, XIII). At aliter plane Pseudocellus argumentatur (I 12—14 et III 1, 2). Mundum aeternum esse efficit e summorum caelestium corporum et elementorum aeterna, infimorum terrestrium corporum mortali natura. Postquam mundi aeternitatem probavit, inde partium mundi et terrae et generis humani aeternitatem concludit. Critolai vero et Pseudocelli diversitas etiam clarior fit respicientibus illum pariter ac Theophrastum contra Stoam pugnare et huius imprimis argumentorum rationem habere. Itaque et primo illi (de generis humani aeternitate) argumento (Phil. l. l. c. XI—XIII) et quinto de ordinis et mentis mundi (φύσις τοῦ κόσμου, εἱμαρμένη) aeternitate argumento (Phil. l. l. c. XV) Critolaus plurimum tribuere videtur.[1]) At Pseudocellus eorum mentionem omnino non facit.

Iam quaestio movenda est, quomodo explicetur Pseudocellum Theophrasti et Critolai libros cognitos habuisse, argumenta vero eorum sua non fecisse. Res clarior fit Pseudocelli cum Aristotele ratione cognita.

2. Vidisti praeter I 2, 7, 8, 10, 11 omnes capitis primi et tertii partes cum locis Aristotelis et verbis et sententiis cohaerere. Qui non unius, sed complurium librorum, Metaphysicorum, de caelo, de generatione et interitu, Meteorologicorum erant. Praeterea fragmenta illa a Philone conservata, quae Pseudocello III 1, 2, 3 respondent, ex Aristotelis de philosophia libro, quo et de aliis et de mundi et generis humani aeternitate disputaverat[2]), sumpta esse verisimillimum

---

[1]) Ioannes de Arnim l. l. p. 31 Critolai argumenta quibus mundi aeternitatem demonstrat, tribus niti „momentis" censet, primum generis humani, deinde mentis universi, tum εἱμαρμένης sive ordinis universi aeternitate.

[2]) Cf. Bernays, d. Dialoge des Aristot. 47. 95. — Rose, Aristot. Frg. p. 24. 32 sq. Lips. — Zeller, Ph. d. Gr. II 2. 60[3].

est. Accedunt alia signa, e quibus concludere liceat Pseudocellum hac Aristotelis de aeternitate mundi disputatione uberius usum esse. Dico Philonis de aeternitate mundi libri cum Pseudocello et Aristotele rationem, quam iam accuratius investigemus. Ac putant quidem hanc eam esse, ut Philo Platonis Timaei quidem locos nonnullos citaverit, etiam Theophrasti et Critolai de aeternitate mundi libros contra Stoicorum errores pugnantes uberrime excerpserit (c. XI sq., XXIII sq.), praeterea alia Peripatetica scripta adhibuerit[1]), at Pseudocelli libellum laudaverit quidem, sed revera non adhibuerit, aeque atque Aristotelis, quamvis eum nominaverit, de aeternitate mundi disputationem et ceteros libros plane neglexerit. Sed eum qui libelli Philonei partem primam attento animo perlegerit, aliter iudicare oportet. Nam in capite tertio, quarto, quinto praefatur auctor alios mundum ortum et interiturum esse credere; dicit Democritum, Epicurum, Stoicos; alios eum nec ortum nec interiturum, ut Aristotelem et Ocellum; alios etiam mundum ortum quidem, sed nunquam interiturum esse censere, ut Platonem, Hesiodum, Mosem. Tunc de iis primum se locuturum esse dicit qui mundum nec ortum nec interiturum esse docent. Iam exspectas Philonem sive Aristotelis sive Ocelli sententias repetiturum, nomen vel illius vel huius laudaturum esse. At neutrius eorum usquam mentionem facit. Modo capitibus quae sequuntur (V—X) argumenta explicat quae mundum interire nullo modo posse ideoque nunquam ortum esse probant. Postea ad Critolai argumenta transit, ea tum longius tum brevius explicat, postremo Boethi Stoici argumentatione commemorata Theophrasti argumenta copiose repetit.

Iam quaero, num verisimile sit a Philone Theophrasti et Critolai, quos in prooemio illo omnino non laudaverat, doctrinam loquaciter repeti, etiam aliorum Peripateticorum libros, quos I. de Arnim conicit, respici, Aristotelis vero, quem nominatim laudaverat et aeternitatis doctrinae a se defensae auctorem gravissimum esse aperte noverat, placita in argumentatione ipsa neglegi? Equidem facere non possum quin statuam partem argumentationis primam, quam incohat verbis

[1]) Cf. Io. de Arnim l. l. passim.

τοὺς δὲ ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον κατασκευάζοντας λόγους ἕνεκα τῆς πρὸς τὸν ὁρατὸν (θεὸν) αἰδοῦς τακτέον προτέρους, quamquam Aristotelis nomen non appellatur, a Stagiritae de aeternitate scripto non esse alienam. Quod comprobare mihi videtur argumentorum quae dico (c. V—X) cum Aristotelii illius dialogi fragmentis ratio. Nam si comparaveris primum Ciceronis (Acad. pr. 2, 38, 119 = Aristot. frgm. 22 Lips.) verba *neque enim ortum esse unquam mundum, quod nulla fuerit novo consilio inito tam praeclari operis inceptio* cum Philonis argumento quarto (c. VIII), quod ostendit deum suum ipsius opus nequaquam delere posse, nisi μετάνοιαν, quae πάθος καὶ νόσημα ψυχῆς appellatur, pateretur, videbis haud iniuria Valentinum Rose hoc caput ad Aristotelem rettulisse (Aristot. Frgm. 21 ed. Lips.). Deinde Ciceronis verba *et ita esse eum undique aptum, ut nulla vis tantos queat motus mutationesque moliri, nulla senectus diuturnitate temporum existere, ut hic ornatus unquam dilapsus occidat* tam aperte idem dicunt atque Philonis argumentum primum (c. V), quo ostendit nec externas nec internas interitus mundi causas exstare, nisi quod ille summatim et compendiose, quae hic latissime explicat, ut Rosium laudem, quod etiam hunc Philonis locum ad Aristotelem revocavit (Aristot. Frgm. 19 L.).[1] Tum Ciceronis (de nat. deor. 2, 16, 44 = Aristot. Frgm. 24 L.) locum, qui de universi membrorum motu diverso (natura, voluntate, vi), de elementorum et siderum motu naturali et voluntario agit, si quis contulerit cum Philonis capite VII, VIII (= Aristot. Frg. 20 L.), eum fugere non poterit et hoc et illud cum Aristotelis dialogo cohaerere, quoniam etiam Philo de elementorum motu, quem κατὰ φύσιν dicit et quem παρὰ φύσιν sive ὑπὸ βίας motui opponit, loquitur, inde vero non, ut Aristoteles e siderum motu, deos existere, sed mundum aeternum esse concludit. Accedit quartus Philonis locus (c. IX init.), qui, ut supra docui, cum Aristotelis loco a Philone in capite III laudato (= Aristot. Frg. 18 L.) et sententia et verbis adeo congruit ac cum Ciceronis de nat. deor.

---

[1]) Ioannes de Arnim (p. 9) locos quos dico philosopho alicui tribuit, qui et Platonem et Aristotelem sequatur, utrumque conciliet, utriusque placita commisceat.

2, 15, 42 (= Aristot. Frg. 23 L.) cohaeret, ut ne hunc quidem ad illum librum Aristotelis revocare dubitem. Postremo duos Philonis locos (in capite V exeunte et X ineunte) commemoro, quibus secundum Aristotelis doctrinam mundi aeternitas e temporis aeternitate efficitur, et quos ab huius auctoritate non alienos esse putem.

Habes sex Philonis locos, quos non sine magna verisimilitudine ab Aristotelis de philosophia dialogo et ab eiusdem de aeternitate mundi doctrina pendere statuere liceat. Quorum quattuor cum Pseudocelli locis cohaerere[1]) et ad communem fontem referendos esse supra docuisse mihi videor. Sequitur Pseudocelli cum Aristotelis de aeternitate disputatione conexum hac Philoneorum locorum et cum Aristotele et cum Pseudocello ratione augeri et firmari.[2])

Etiam Platonis Timaei in Pseudocello memoriam[3]) pro documento habeo, quo Aristotelii dialogi illius iuvenilis cum Pseudocello ratio comprobetur. Nam locorum quos attuli alterius et cum Aristotelis frg. 22 et cum Critolai argumento quarto similitudo, alterius et cum Aristotelis Meteorologicorum et cum Theophrasti argumento quarto conexus verisimilem reddunt coniecturam locos quos dico ex illo Aristotelis libro compilatos esse. Qui nec a Platonis Timaeo nec a Theophrasti et Critolai doctrina et terrae et generis humani historiam et aeternitatem amplectente abhorruisse videtur[4]), et ad Platonem et ad Peripatum pertinebat, ambos conciliabat.

---

[1]) Pseudoc. I 11 = Phil. c. V. Pseud. I 15 = Phil. c. V, X. Pseud. III 1, 2 = Phil. c. IX.

[2]) Cur Philo haec modo argumenta ex Aristotelis libro hauserit, cur reliqua Critolao auctori tribuerit, quamquam nonnulla eorum iam ab Aristotele inventa et explicata esse videntur, hoc loco exponere non possum. Cf. Zeller. Über die Lehre des Aristot. von der Ewigkeit der Welt (Abh. d. k. Akad. d. Wiss. z. Berl. 1878) p. 98 sq.

[3]) Pseudoc. I 7, 8 = Tim. 32, 33. Pseud. III 4, 5 = Tim. 22, 23.

[4]) Cf. Bywater, Aristot. Dialogue on philos. in The Journal of Philol. VII 64 sq.

Atque singularem illum Eleaticarum et Peripateticarum sententiarum in Pseudocelli libello conexum melius iam comprehendemus, si statuemus gravissimum primi et tertii capitis Pseudocellani fontem Περὶ φιλοσοφίας libros fuisse. Quibus Platonis discipulus et Peripati princeps ratione facili et populari de generis humani et mundi aeternitate egisse neque de mundi et aeternitatis notionibus variis, de ente sive universo eiusque aeternitate, de Eleatarum argumentis disputandi occasionem praetermisisse videtur. Reliquos Aristotelis libros (Metaphys., De caelo, De gener. et inter., Meteorol.) Pseudocellus utrum ipsos adhibuerit, an ex alius Peripatetici libro ex iis excerpto libaverit, an neque illos neque hunc adhibuerit, sed et ipsius et Aristotelis librorum quos contuli loci e communi fonte (Περὶ φιλοσοφίας libris)[1]) fluxerint, haec omnia nimium sciendi periculum veritus in medio relinquo.

Hac inter Pseudocellum et Aristotelem ratione statuta optime etiam ἀπορία illa explicatur quam supra tetigimus. Iam libelli nostri cum Theophrasti et Critolai libris rationem, cur gravissima horum argumenta ille omittat, cur contra Stoam non plane pugnet, melius intellegemus, si dialogum illum Aristotelium libelli nostri fontem potissimum fuisse accipiemus. Non mirum videbitur Pseudocellum Aristotelem imprimis sequi ducem, eius de mundi aeternitate placitis et argumentis prae ceteris niti, denique magistrum praeferre discipulis. Contra minus verisimile mihi est eum Peripateticos quos dico omnino non cognovisse, sed ex eodem quo Theophrastus et Critolaus thesauro eadem hausisse, scilicet e Περὶ φιλοσοφίας libris.

3. Etiam aliud nunc perspicimus, quod sane Pseudocellanae de aeternitate mundi doctrinae cum Aristotelia rationem accuratius intuenti mirum videri possit. Facile nunc explicatur, quod gravissimus et amplissimus Aristoteliae de aeternitate mundi (posterioris quidem aetatis) locus, de caelo I 10—II 1, quo Aristoteles e notionibus ἀγένητος, ἄφθαρτος, γενητός, φθαρτός mundi sive caeli aeternitatem demonstrare conatur, a scriptore libelli omnino non est respectus. Nam hoc argumentum in exotericis Περὶ φιλοσοφίας libris Stagiritae

---

[1]) Quorum cum Metaphysicorum et De caelo libris rationem Blassius (Rhein. Mus. XXX 1875 p. 481 sq.) subtiliter tractavit.

adulescentis nondum exstitisse, itaque a Pseudocello auctoris sui primarii vestigia premente omissum esse, non mirum est. Neve dicas eum antiquitatem Pythagoream simulandi consilio hoc argumentum omisisse, similiter atque quae Theophrasti et Critolai erant.. Nam quaero, cur qui Aristotelias de elementorum mutationibus sententias in capite altero libelli et Aristoxeni de liberorum procreatione placita in capite quarto verbotenus nonnunquam exscripsit, tum simulandi consilium dereliquerit.

Iam reliqua Aristotelis argumenta quibus caeli aeternitatem defendit, cum Pseudocelli argumentis si contuleris, alterum ab altero aliquantum differre videbis. Neque multum tribuo ei rei, quod Metaphysicorum et De generatione et interitu librorum loci quos cum Pseudocello supra contuli, alium persequuntur demonstrandi finem atque libelli nostri scriptor. Velut Metaphysicorum loco quem cum libello I 9 comparavi, nihil de mundi aeternitate Peripati princeps loquitur, modo de causis omnino. Eiusdem libri alio loco qui Pseudocello I 15 respondet, modo de temporis natura disserit, nihil vero de mundi aeternitate. Etiam De caelo et De gener. et inter. librorum locis qui cum libello I 3—6 et 12—14 congruunt, non mundum, sed τὸ κύκλῳ σῶμα et τὴν κύκλῳ κίνησιν aeterna esse demonstrat.

Magis vero animadversione dignum est, quod etiam fragmentorum quae Philo tradidit (c. III, IX) argumentum aliud est atque Pseudocellani loci qui cum illis cohaeret (III 1—3). Nam Aristoteles ad mundi et generis humani aeternitatem probandam ostendit eum qui interitum mundi accipiat, etiam caeli et caelestium corporum et deorum interitum accipere; cum is vero statui non possit, etiam mundi interitum refutari. At Pseudocellus e mundi aeternitate etiam partium mundi et omnium quae eis cohibentur et eas incolunt (i. e. deorum, daemonum, hominum) aeternitatem efficit. Quamquam etiam Aristotelem hoc argumentum praeter illud a Philone traditum protulisse probabile est.

Neque aliam differentiam silentio praetermittam, quae inter Aristotelis et Pseudocelli de mundi aeternitate argumentationem exstat. Libelli nostri scriptor argumentum Pla-

tonicum quod dei bonitate et perfectione nititur [1]), omnino omisit. Qua re non solum a Platonis et Aristotelis et Philonis, sed etiam a recentiorum Pythagoreorum de mundi aeternitate placitis qui hoc imprimis argumento nituntur [2]), discedit. Atqui nec insipienter illud argumentum nec sine ratione quadam omisisse videtur. Nam absolutam plane et perfectam mundi (unius et universi) naturam cum creatione, gubernatione, conservatione eius divina difficile consociari posse intellexit. Itaque illam defendit et explicavit, hanc seposuit et omisit. Sic discordiam sententiarum a Platone ambas quas dico mundi notiones commiscente conceptam, ab Aristotele repetitam evitavit.

Tamen non plane vitium quod dico effugit. Nam tum de mundo uno et universo, tum de mundo rotundo, moto, observato loquitur neque mundi notionum duarum, quas „totius mundi“ nomine conprehendit [3]), discordiam et diversitatem curat. Mundum cogitat primo (Melissea ratione) ut universum, in quod omnia qnae sunt conveniunt, quo consummantur et comprehenduntur, praeter quod nihil omnino exstare, nihil cogitari, cui nihil addi potest. Inde sequi videtur necessario nihil omnino adesse posse, quod mundum sive universum circumdet, eum definiat, ei formam, quae sine alius differentis et discernendae quodammodo substantiae confinio cogitari non potest, afferat. Quare pergendum erat auctori consequenter iis quae antea explicaverat finem universi nullum, formam nullam esse nec cogitari posse. Neque motum universi [4]) exstare nec observari posse nec cogitari. Nam moveri et videri posse modo aliquid, quod inter alia versetur, praeter quod alia exstent, quorum cum illo ratio observari et comparari possit. Unum et solum omnino nec forman habere nec

---

[1]) Cf. Plat. Tim. 32 C, 38 A, 41 A B. — Aristot. fragm. 22 L. (Cicer. acad. pr. 2, 38, 119).

[2]) Cf. Pseudophilol. ap. Stob. Ecl. I 420. Aristaeon. ap. Stob. Ecl. I 428.

[3]) I 7.: τὸ δὲ ὅλον καὶ τὸ πᾶν ὀνομάζω τὸν σύμπαντα κόσμον.

[4]) Quae Pseudocellus in I 15 de motu loquitur mundi (κίνησις κατὰ κύκλον), cum Aristotelii caeli in circuli speciem moti speciem aperte ostendant, de interiore mundi motu non possunt intellegi.

observari nec moveri posse. At Pseudocellus mox de mundi figura (rotunda) et motu (circulari) loquitur et de statuum eius diversorum observatione neque videt coniungere se attributa mundi secum pugnantia. Denique Melisseam universi sive entis infiniti, immoti imaginem Pseudocellus cum Platonica et Aristotelia mundi sive caeli finiti, moti, observati notione confundit.

Atque ad Platonicum et Artstotelium[1]) errorem novum addidit vitium, quod Philo quidem in suo de aeternitatis mundi libello evitavit[2]). Nam modo ens sive universum Melissea ratione aeternum esse, nec ortum nec interiturum, demonstrat, velut si de entis universi aeternitate dubitaret quisquam non plane rudis; modo mundi i. e. ordinis et compositionis universi aeternitatem ostendere conatur. Et entis et mundi aeternitati demonstrandae operam dat, utramque argumentationis suae propositum esse iudicat, utramque contrahit in unam, quam et Aristoteles et Peripatetici quos sequitur secrevisse videntur (cf. Phil. d. aet. m. c. II), ut alteram inter omnes constare, alteram proprie defendendam esse putarent.

Etiam alia argumentationis Pseudocelli vitia sunt, minus quidem gravia quam haec quae dixi. Unum iam a XVIII. saeculi viro docto quodam animadversum est, qui de Pseudocelli philosophia cum magno loquitur despectu.[3])

---

[1]) Cf. Plat. Tim. VII. 32 sq. Aristot. de caelo I 9. 278 b 10 sq. 279 a 16 sq.

[2]) Fortasse et Pseudocellus et Philo entis universi aeternitatem respicientes sive Aristotelis sive Peripatetici alicuius secuti sunt exemplum. modo prior ille minus scite quam alter. Nam probabile est vel Aristotelem in dialogo suo vel Theophrastum vel Critolaum, priusquam de mundi aeternitate dissererent, de mundi et aeternitatis notionibus variis et de entis aeternitate praefatos esse argumentaque eam probantia e Parmenidis carmine et Melissi libro hausta disputationi suae anteposuisse, simili ratione atque Philo libelli sui ineuntis c. II, sed accuratius et latius. Cf. Blass l. l. p. 485 sq.

[3]) Cf. Zedleri „Grosses vollständiges Universal-Lexikon aller Wissenschaften und Künste, Leipzig und Halle 1740", ubi s. v. Ocellus Lucanus leguntur haec: „Ein alter pythagorischer Philosophe, dessen Enkel zu des Plato Zeiten gelebt . . . Seine Voreltern waren von Troja, welche unter der Regierung des Königs Laomedon nach Myra, einer Stadt in Lycien, gekommen sind. Von seinen Schriften, deren er unter-

Dico rationem qua id quod est demonstrandum iam argumenti loco adhibetur, et pro argumentis demonstrationis ipsius finis aliis modo verbis repetitur; aut rationem qua sententia aliqua probatur argumentis quae et ipsa probantur modo sententia illa probata. Qua ratione utitur Pseudocellus et ineunte et exeunte capite primo, cum mundi aeternitatem e temporis aeternitate efficere conatur. Dicit enim (§ 2) haec: δοκεῖ γάρ μοι τὸ πᾶν ἀνώλεθρον εἶναι καὶ ἀγέννητον. ἀεί τε γὰρ ἦν καὶ ἔσται. εἰ γὰρ ἔγχρονον ἦν, οὐκ ἂν ἔτι ἦν. οὕτως οὖν ἀνώλεθρον καὶ ἀγέννητον τὸ πᾶν et in § 15 haec: ἔτι δὲ τὸ ἄναρχον καὶ ἀτελεύτητον . . . τῆς κινήσεως καὶ τοῦ χρόνου . . . τοῦτο πιστοῦται, διότι ἀγέννητος ὁ κόσμος καὶ ἄφθαρτος. ἥ τε γὰρ ἰδέα . . . τῆς κινήσεως κατὰ κύκλον, αὕτη δὲ ἀπαράβατος καὶ ἀδιέξοδος ὅ τε χρόνος ὁ ἄπειρος ἐν ᾧπερ ἡ κίνησις, διὰ τὸ μήτε ἀρχὴν εἰληφέναι τὸ κινούμενον μήτε τελευτὴν λήψεσθαι. Mundi aeternitas efficitur e temporis aeternitate (τὸ ἄναρχον καὶ ἀτελεύτητον . . . τοῦ χρόνου τοῦτο πιστοῦται, διότι ἀγέννητος ὁ κόσμος καὶ ἄφθαρτος), et temporis aeternitas sequitur e mundi aeternitate (ὅ τε χρόνος ὁ ἄπειρος . . . . διὰ τὸ μήτε ἀρχὴν εἰληφέναι τὸ κινούμενον (scil. = mundus) μήτε τελευτὴν λήψεσθαι). Concedendum opusculi critico illi severo hac in argumentatione non multum re vera exstare „philosophiae". Dico autem eodem circuli vitio laborare a Philone traditam Critolai argumentationem qua e temporis aeternitate mundi aeternam naturam efficere conatur, cum mundus ei videatur ἰσῆλιξ καὶ αἴτιος temporis [1]).

schiedene, als de regno, de legibus, de natura universi etc. verfertiget, ist annoch das letztere vorhanden, und wird unter allen philosophischen Wercken, die wir haben, als das älteste annoch gelesen, ob gleich wenig Philosophie darinnen anzutreffen ist. Er will in selbigem erweisen, dass die Welt weder Anfang noch Ende habe, bedienet sich aber dabey meistens solcher Gründe, welche eben das sagen, was er noch zuvor beweisen soll. Zu Ende desselben giebt er Unterricht, wie man sich in Fortpflanzung des menschlichen Geschlechts zu verhalten habe. Man hält nicht unbillig davor, dass Aristoteles eben diese Meynung von Ewigkeit der Welt von ihm geborget habe." — Addit etiam haec vir doctissimus: „Herm. Conring hat das Werck propolit. c. 15 vor untergeschoben ausgeben wollen, hat aber damit keinen Beifall erlangt."

[1]) At cf. Aristotelis de motu et tempore disputationem Phys. VIII 1. 251 a 20 sq.

Non praetermittam postremo adesse etiam in capite III libelli discordiam quandam in Pseudocelli sententiis vulgarem magis et mythologicam dicendi formam, quam eandem in capite IV observabimus, amantis. Ut humanum genus tum aeternum esse et ut dei caelum, sic homines terram semper incoluisse explicat (III 1, 3), tum genus humanum facultatibus et organis humanis a deo ornatum esse paullo post (IV 2) dicit. Docet igitur genus humanum humanitatis suae datorem et auctorem (i. e. initium) habere quidem, simul vero aeternum esse (i. e. initium non habere). Neque comparanda sunt haec cum Aristotelia de motu mundi aeterno quidem, a deo tamen effecto doctrina [1]). Nam Aristotelia illa causae cum effectu suo συγχρόνῳ ratio quae aeternitatem utriusque permittit, qua causa divina non κατὰ χρόνον, sed κατ' ἐπίνοιαν efficit, a Pseudocellani loci argumento et indole abhorrere videtur. Potius Aristotelis loci comparari possunt, ubi simili ratione de divina generis humani cura et auctoritate verba fiunt [2]).

[1]) Cf. Met. Λ 7. 1072 a 25. De gen. et int. II 10. 336 b 32. De caelo II 1. 283 b 26. Phil. d. aet. m. c. III. Cicer. acad. pr. 2, 38, 119.
[2]) Cf. Eth. Nic. K 9. 1179 a 24. Eth. M. B 8. 1207 a 15. Eth. Eud. H 14. 1248 a 25. De gen. et int. B 10. 336 b 31.

Reliqua propediem in Breslauer Philolog. Abhandlungen vol. VIII facs. III edentur.

THESES.

1. Quae Socrates in Platonis Cratylo de linguae origine explicat, non per ludibrium sed serio disputantur.

2. Aristotelis de Melisso iudicium (Met. I 5. 986 b 26. Phys. I 3. 186 a 7. Soph. El. 6. 168 b 35) non potest comprobari.

3. Immanuelis Kantii legis moralis principio ethico non felicitatis principium, sed vitae philosophae postulatum Aristotelium est opponendum.

VITA.

Filius Ignatii, medicinae et chirurgiae doctoris, consiliarii regii, et Caeciliae de Rybqtycze Buchowska, natus sum, Joannes Evangelista de Heyden Zielewicz, Posnaniae a. d. X. Kal. Jan. a. MDCCCLXXV atque ecclesiae adscriptus sum catholicae.

Litterarum elementis domi imbutus per octo annos gymnasii ad St. Mariam Magdalenam Posnaniensis discipulus eram.

Vere anni XCIII maturitatis testimonio instructus Vratislaviam me contuli, unde hieme eiusdem anni Berolinum emigravi. Ibi usque ad anni XCVIII ver moratus Vratislaviam reverti, ubi adhuc maneo. Et hic et illic philosophis, philologis, historicis studiis me dabam.

Postquam a. d. XIII. Kal. Mart. a. XCIX tentamen pro facultate docendi in gymnasio superiore litteras graecas, latinas, polonas, philosophiam sustinui hic, vere eiusdem anni seminarii paedagogorum Vratislaviensis sodalis nominatus sum, ibique per annum paedagogis et didacticis studiis me dabam simulque in urbis huius gymnasiis docebam. Seminario vere huius anni relicto, philosophiae et litteris vaco. —

Berolini me docuerunt vv. dd.:

Brückner, Diels, Dilthey, Geldner, de Gizycki, Hirschfeld, Hübner, Kekule de Stradonitz, Kirchhoff, Köhler, Kretschmer, Meyer, Paulsen, Pernice, J. Schmidt, de Treitschke, Vahlen, Wattenbach;

Vratislaviae vv. dd.:

Baeumker, Foerster, Freudenthal, Hillebrandt, Nehring, Rossbach, Skutsch, Sombart. —

Quibus omnibus viris illustribus gratias ago ex animo. Imprimis vero Riccardum Foerster et Jacobum Freudenthal, viros optime de me meritos, qui me consilio suo adiuvabant humanissime, grato semper colam animo.

Buchdruckerei Maretzke & Märtin, Trebnitz in Schles.